

Mäkinen Jussi
Rytönen Riikka

29.11.2024

Viite
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto

EU; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024, Bryssel

Suomea edustavat kokouksessa sisäministeri Mari Rantanen ja oikeusministeri Leena Meri.

Sisäasioiden päivän Schengen-neuvostossa käydään säännönmukainen keskustelu **Schengen-alueen yleistilanteesta** ja Schengen-syklin 2024–2025 prioriteettien täytäntöönpanosta. Tarkoituksena on keskustella erityisesti yleisen turvallisuuden parantamisesta digitalisoinnin avulla. Ministerit keskustelevat myös EU:n tietojärjestelmien **yhteentoimivuuden toteuttamisesta**. Lisäksi Schengen-neuvostossa on tarkoitus tehdä päätös sisärajatarkastusten poistamisesta Bulgarian ja Romanian maarajoilla 1.1.2025 alkaen. **Päätös sisärajatarkastusten poistamisesta Bulgarian ja Romanian ilma- ja merirajoilla** tehtiin 30.12.2023. Suomi voi tukea puheenjohtajavaltion esitystä neuvoston päätökseksi.

Neuvostossa on mahdollisena asiakohtana osittaisen yleisnäkemyksen hyväksyminen **lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevasta asetusehdotuksesta**. Suomi piddättäytyy äänestämästä kompromissiesityksestä neuvostossa mahdollisesti käytävässä äänestyksessä.

EU:n **muuttoliike- ja turvapaikka-asioihin** liittyen sisäministerit keskustelevat muuttoliikkeen ulkoisen ulottuvuuden innovatiivista ratkaisusta ja muuttoliike- ja turvapaikkauudistusten (pakti) täytäntöönpanosta. Lisäksi ministerit saavat säännönmukaisen tilannekatsauksen Euroopan turvallisuustilanteesta ja **turvallisuushaasteisiin vastaamisesta**.

Sekä sisäministereiden että oikeusministereiden kokouspäivänä asialistalla ovat **huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, lainvalvontaviranomaisten tietoon pääsy digitaalisessa ympäristössä** ja sitä koskeva korkean tason työryhmän loppuraportti, ja **strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella**.

Oikeusasioiden kokouspäivänä on tarkoitus hyväksyä neuvoston yleisnäkemys **ihmissalakuljetusdirektiivistä**, jolla pyritään päivittämään ja vahvistamaan ihmissalakuljetuksen torjumista ja ennaltaehkäisemistä koskevaa EU:n säännöstöä. Neuvostossa on myös tarkoitus hyväksyä neuvoston yleisnäkemys rikosoikeuden alan **direktiiviehdotuksesta, jolla torjutaan lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja seksuaalista riistoa sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia**. Direktiiviehdotuksen tarkoituksena on tehostaa lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumista ottaen huomioon teknologinen kehitys, tehostaa rikosten ennaltaehkäisyä ja torjuntaa, vahvistaa rikosten uhreille tarjottavaa tukea sekä edistää yhteistyötä rikosten ehkäisemisessä ja torjumisessa niin kansallisesti kuin jäsenvaltioiden välillä.

Ministereiden on myös tarkoitus hyväksyä osittainen yleisnäkemys **maksukyvyyttömyysdirektiivistä**.

Osittaisen yleisnäkemyksen ulkopuolelle jäävien osastojen käsittely jatkuu Puolan puheenjohtajuuskaudella keväällä 2025. Direktiiviehdotus on osa toimenpiteitä EU:n pääomamarkkinaunionin kehittämiseksi.

Kokouksessa oikeusministerit keskustelevat **EU-rikosoikeuden tulevaisuudesta** ja saavat tilannekatsaukset Euroopan syyttäjänvirastoa koskevista asioista, oikeudellisista toimista ja **rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta liittyen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan ja eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä** tehdystä vastavuoroisesta arvioinnista ja sen tuloksista. Neuvostossa on myös tarkoitus hyväksyä **päätelmät tekoälyn käytöstä oikeusalalla ja EU:n ja sen jäsenvaltioiden kilpailukyvyn edistämisestä yksityisoikeuden alalla**.

Asialista:**TORSTAI 12. JOULUKUUTA 2024 (KLO 9.30)****SISÄASIAT**

Esityslistan hyväksyminen

(mahd.) A-kohtien hyväksyminen

- a) Muiden kuin lainsäädäntöasioiden luettelo
- b) Lainsäädäntöasioiden luettelo (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Schengen-alueen yleistilanne **(sivu 7)**

Schengen-neuvoston vuotuisen syklin prioriteettien täytäntöönpano:
yleisen turvallisuuden parantaminen digitalisoinnin avulla

Keskustelu

Yhteentoimivuuden toteuttaminen **(sivu 11)**

Keskustelu

Neuvoston päätös Bulgarian tasavallan ja Romanian kanssa yhteisillä ja niiden välisillä sisäisillä maa-
rajoilla tehtävien henkilötarkastusten poistamispäivän asettamisesta **(sivu 14)**

(Oikeusperusta: Bulgarian ja Romanian vuoden 2005 liittymisasiakirjan 4 artiklan 2 kohta)

Hyväksyminen

MUUT SISÄASIAT**Lainsäädäntökäsittelyt**

(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

(mahd.) Asetus lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisystä ja torjunnasta **(sivu 17)**

Osittainen yleisnäkemys

Muut asiat

Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset

Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan suunnittelu vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella
(sivu 21)

Tilannekatsaus

Muuttoliike- ja turvapaikka-asiat **(sivu 27)**

- a) Muuttoliikkeen käsittely
Keskustelu
- b) Muuttoliike- ja turvapaikkauudistusten täytäntöönpano
Keskustelu

Turvallisuushaasteisiin vastaaminen: tiedustelutoimintaa käsittelevän neuvoa-antavan lautakunnan suorittama arviointi **(sivu 32)**

Tilannekatsaus

Tehokkaan lainvalvonnan edellyttämä tietojen saatavuus: korkean tason työryhmän loppuraportti **(sivu 35)**

Keskustelu

Huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta **(sivu 39)**

Tilanneselvitys

Muut asiat

- a) EU:n ja Länsi-Balkanin oikeus- ja sisäasioiden alan ministerifoorumi (Budva, 28.–29. lokakuuta 2024) *Puheenjohtajavaltion selvitys*
- b) Budapestin prosessin 7. ministerikokous (Budapest, 11.–12. marraskuuta 2024) *Puheenjohtajavaltion tiedotusasia*
- c) Seuraavan puheenjohtajavaltion työohjelma *Puolan tiedotusasia*

PERJANTAI 13. JOULUKUUTA 2024 (klo 10.00)

OIKEUSASIAT

Lainsäädäntökäsittelyt

(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Direktiivi maahantulijoiden salakuljetuksen ehkäisemistä koskevista vähimmäissäännöistä **(sivu 45)**
Yleisnäkemys

Direktiivi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumisesta **(sivu 51)**
Yleisnäkemys

Direktiivi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistamisesta **(sivu 57)**
Osittainen yleisnäkemys

Muut asiat

Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset

Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan suunnittelu vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella **(sivu 21)**

Tilannekatsaus

Päätelmät toimenpiteistä EU:n ja sen jäsenvaltioiden kilpailukyvyn edistämiseksi siviilioikeuden avulla **(sivu 63)**

Hyväksyminen

Päätelmät tekoälyn käytöstä oikeusallalla **(sivu 66)**

Hyväksyminen

Rikosoikeuden tulevaisuus (**sivu 70**)

Keskustelu

Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO) (**sivu 76**)

Tilannekatsaus

Tehokkaan lainvalvonnan edellyttämä tietojen saatavuus: korkean tason työryhmän loppuraportti (**sivu 35**)

Tilannekatsaus

Huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta (**sivu 80**)

Tilanneselvitys

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: rankaisemattomuuden torjunta (**sivu 84**)

Tilannekatsaus

Eurooppalaisen tutkintamääräyksen tehostaminen: keskinäisiä arviointeja (10. kierros) koskevan lopputuloksen tulokset (**sivu 88**)

Tilannekatsaus

Muut asiat

- a) EU:n ja Länsi-Balkanin oikeus- ja sisäasioiden alan ministerifoorumi (Budva, 28.–29. lokakuuta 2024) *Puheenjohtajavaltion selvitys*
- b) EU:n ja Yhdysvaltojen väliset neuvottelut sähköistä todistusaineistoa koskevasta sopimuksesta
Komission tiedotusasia
- c) Antisemitismin torjunta: kehitys antisemitismin torjunnan alalla
Puheenjohtajavaltion ja komission tiedotusasia
- d) Seuraavan puheenjohtajavaltion työohjelma
Puolan tiedotusasia

Euroopan unionin neuvoston yhteydessä:

TORSTAI 12. JOULUKUUTA 2024 (KLO 9.30)

SCHENGEN-SEKAKOMITEAN kokous

SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")

Schengen-alueen yleistilanne

Schengen-neuvoston vuotuisen syklin prioriteettien täytäntöönpano: yleisen turvallisuuden parantaminen digitalisoinnin avulla

Keskustelu

Yhteentoimivuuden toteuttaminen

Keskustelu

Neuvoston päätös Bulgarian tasavallan ja Romanian kanssa yhteisillä ja niiden välisillä sisäisillä maa-rajajoilla tehtävien henkilötarkastusten poistamispäivän asettamisesta

(Oikeusperusta: Bulgarian ja Romanian vuoden 2005 liittymisasiakirjan 4 artiklan 2 kohta)

Tilannekatsaus

Muut asiat
Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

PERJANTAI 13. JOULUKUUTA 2024 (klo 9.30)

SCHENGEN-SEKAKOMITEAN kokous

SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")

Direktiivi maahantulijoiden salakuljetuksen ehkäisemistä koskevista vähimmäissäännöistä
Periaatekeskustelu

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/153/2024-SM-31

Karjalainen Virpi

29.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Schengen-alueen yleistilanne, Schengen-neuvoston vuotuisen syklin prioriteettien täytäntöönpano: yleisen turvallisuuden parantaminen digitalisoinnin avulla

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäministerit keskustelevat OSA-neuvostossa 12.12.2024 Schengen-alueen yleistilanteesta ja Schengen-syklin 2024–2025 prioriteettien täytäntöönpanosta puheenjohtajan keskusteluasiakirjan pohjalta. Erityisesti on tarkoitus keskustella turvallisuuden parantamisesta digitalisoinnin avulla.

Suomen kanta

Seuraavat kannat on esitetty E-selvityksessä E 35/2024 vp

Suomi tukee toimia, joilla konkreettisesti kehitetään ja edistetään Schengen-alueen toimivuutta ja turvallisuutta muuttuvassa turvallisuusympäristössä. Keskeinen osa tätä kokonaisuutta on sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintakyvyn ja ulkorajojen valvonnan kehittäminen.

Schengenin tietojärjestelmän (SIS) paluu- ja maahantulokieltokuulutuksia tulee hyödyntää tehokkaasti. Tämän ohella on tärkeää kehittää toimivaa tietojenvaihtoprosessia palautuksiin liittyen.

Polisiyhteistyötä tulee edelleen kehittää muun muassa tiedonvaihtoa parantamalla. Suomi katsoo, että EU-tason tietojärjestelmiä (mm. SIS, VIS, Eurodac) on hyödynnettävä jäsenvaltioiden toimesta tehokkaasti ja sovellettavan EU-lainsäädännön ajantasaisuutta on tarkasteltava säännöllisesti.

On tärkeää varmistaa oikeus- ja sisäasioiden yhteisten tietojärjestelmien, kuten SIS, EES, Eurodac, ja niiden yhteentoimivuuden (interoperability) täytäntöönpanon eteneminen. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuden myötä tapahtuva tiedonvaihdon tehostuminen jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten ja unionin virastojen välillä on ollut Suomen pitkäaikainen tavoite.

Pääasiallinen sisältö

Kesäkuussa 2024 Schengen-neuvosto sopi politiikkaprioriteeteista Schengen-neuvoston sykliä 2024–2025 varten. Neuvosto vahvisti myös kutakin prioriteettia koskevat konkreettiset operatiiviset toimet ja sopi, että neuvostossa järjestetään seurantaprosessi, jota ohjaa kulloinenkin neuvoston puheenjohtaja. Joulukuun 2024 neuvostossa keskustellaan turvallisuuden parantamisesta digitalisaation avulla. Ministereiden odotetaan keskustelevan siitä, millaisia yhteistyötoimia digitaalisten välineiden tehokkaaksi käyttöönottamiseksi tarvitaan ja miten rahoitus digitalisaation edistämiseksi voitaisiin varmistaa.

Prioriteeteista digitalisaation lisääminen on horisontaalinen elementti, joka läpileikkaa kaikki muut prioriteetit. (Muut Schengen-syklin 2024–2025 prioriteetit ovat paluiden tehostaminen ja sisäisen turvallisuuden parantaminen.) Prosessien digitalisointi on tullut välttämättömäksi rikollisuuden, laittoman maahantulon, laittoman Schengen-alueella oleskelun ja edelleen liikkumisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Digitalisaatio on keskeinen väline Schengen-alueen toimivuuden varmistamisessa.

Keskusteluasiakirjan mukaan digitalisaation täysimääräiseksi hyödyntämiseksi tarvitaan lisätoimia kolmella keskeisellä osa-alueella: optimoidaan olemassa olevien tietojärjestelmien käyttö, kehitetään uusia järjestelmiä ja otetaan ne tehokkaasti käyttöön sekä kehitetään ratkaisuja, jotka soveltuvat tuleviin haasteisiin.

Olemassa olevien tietojärjestelmien optimaalinen käyttö

Schengenin tietojärjestelmä (SIS) ja viisumitietojärjestelmä (VIS) ovat keskeisiä Schengen-alueen lainvalvontaviranomaisten työkaluja tietojen keräämisessä ja vaihtamisessa. Schengen-arvioinneissa ja vuoden 2024 Schengenin tila -raportissa on kuitenkin todettu, että syötettyjen tietojen laadussa ja järjestelmien käyttöasteessa on puutteita. SIS-tarkistusten osalta tilanne on viime aikoina parantunut. Lokakuun 2024 Schengen-barometrin mukaan vuonna 2022 SIS-järjestelmästä jäi tarkastamatta 18 prosenttia rajanylittäjistä, mutta vuonna 2023 määrä oli laskenut 9 prosenttiin. VISin käyttö rajatarkastuksissa on edelleen heikohkoa. Marraskuun 2023 ja tammikuun 2024 välillä myönnettyistä Schengen-viisumeista vain 55 prosenttia tarkastettiin VISistä ja näistäkin tarkastuksista vain puolet tehtiin sormenjälkien perusteella, mistä seuraa vältettävissä olevia ja tarpeettomia turvallisuusriskejä.

Uusien järjestelmien kehittäminen ja tehokas käyttöönotto

EU:n uudet laajat tietojärjestelmät ja yhteentoimivuus olemassa olevien järjestelmien kanssa on otettava mahdollisimman pian käyttöön. Yhteentoimivuuskokonaisuus muodostuu kolmesta uudesta laajasta tietojärjestelmästä: **EES** (the Entry/Exit System, rajanylitystietojärjestelmä), **ETIAS** (the European Travel Information and Authorisation System, Euroopan matkustustieto- ja lupajärjestelmä) ja **ECRIS-TCN** (the European Criminal Records Information System on Third-Country Nationals, kolmansien maiden

kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä) ja näiden yhteydestä kolmeen jo olemassa olevaan, päivitettyyn järjestelmään: **SIS** (the Schengen Information System, Schengenin tietojärjestelmä), **Eurodac** (the new European Dactyloscopy Database, sormenjälkitietokanta) ja **VIS** (the Revised Visa Information System, viisumitietojärjestelmä).

Seuraavistakin kehittämistoimista on jo sovittu tai niistä neuvotellaan parhaillaan. Viisuminmyöntöä ollaan digitalisoimassa. Tietojenvaihtodirektiivillä vahvistetaan yhdenmukaiset säännöt riittävälle ja nopealle lainvalvontaviranomaisten tietojenvaihdolle rikosten ennalta ehkäisemistä, paljastamista tai tutkintaa varten. Uusi Prüm II -asetus tehostaa lainvalvontaviranomaisten välistä automatisoitua tietojenvaihtoa esimerkiksi kasvokuvien ja poliisirekisteritietojen osalta. API-asetus (Advanced Passenger Information, matkustajien ennakkotieto) automatisoi lentoyhtiöiden tietojen välittämisen lainvalvontaviranomaisille, mikä parantaa riskienarviointia. Älykkäät rajat -paketin myötä liikenteenharjoittajille tuleva todentamisvelvollisuus liittyy lentoyhtiöt osaksi rajaturvallisuuden modernisointikokonaisuutta. Syksyllä 2024 komissio on ehdottanut yhteisiä puitteita digitaalisten matkustusasiakirjojen käytölle ja uutta EU:n digitaalista matkustussovellusta, jonka avulla matkustajat voivat luoda ja tallentaa digitaalisen matkustusasiakirjansa.

Ratkaisujen kehittäminen nouseviin ja tuleviin haasteisiin

Keskusteluasiakirjassa painotetaan, että uusien järjestelmien käyttöönoton rinnalla pitää jatkuvasti varautua uusiin uhkiin ja niiden myötä syntyviin kehitystarpeisiin. Rikollisverkot kehittävätkin omia digitaalisia työkalujaan kiihtyvällä tahdilla. Järjestelmiä on keskeistä kehittää loppukäyttäjien näkökulmasta ja etsiä parhaita mahdollisia teknologioita. EU:n sisäisen turvallisuuden innovaatiohubissa (EU Innovation Hub for Internal Security) kehitetään tulevaisuuden teknologioita turvallisuusviranomaisille. EU:n innovaatiohub on innovaatiolaboratorioiden yhteistyöverkosto, jota isännöi Europol. Hub-tiimiin kuuluu henkilöstöä EU:n eri virastoista ja jäsenvaltioista. Tätä työtä on tärkeää seurata.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

16049/24

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Karjalainen Virpi SM/KVY, virpi.karjalainen(a)gov.fi

VAHVA-tunnus

EU/153/2024

Liitteet**Viite**

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/204/2024-SM-20

Patovuori Emma

28.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto, 12.-13.12.2024; Yhteentoimivuuden toteuttaminen

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa sisäasioiden päivänä 12.12.2024 kuullaan tilannekatsaus ja käydään keskustelu EU-tietojärjestelmien yhteentoimivuushankkeen (Interoperability, IO) toteuttamisesta ja etenemisestä.

Suomen kanta

Seuraava kanta on E-selvityksestä E 35/2024 vp.

On tärkeää varmistaa oikeus- ja sisäasioiden yhteisten tietojärjestelmien, kuten SIS, EES, Eurodac, ja niiden yhteentoimivuuden (interoperability) täytäntöönpanon eteneminen. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuden myötä tapahtuva tiedonvaihdon tehostuminen jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten ja unionin virastojen välillä on ollut Suomen pitkäaikainen tavoite.

Pääasiallinen sisältö

Yleistä

EU:n yhteentoimivuutta koskevan kehyksen luomisen taustalla oli paitsi EU-tietojärjestelmien kehitys ja niissä olevien tietojen hajanaisuus, myös muuttoliikekriisiin liittynyt

luvattomien rajanylitysten lisääntyminen sekä terrori-iskut. EU:n sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi tiedonhallinnan tuloksellisuutta ja tehokkuutta oli tarve lisätä. Tavoitteena oli myös suojata paremmin EU:n ulkorajoja, parantaa muuttoliikkeen hallintaa ja lisätä sisäistä turvallisuutta kansalaisten edun mukaisesti torjumalla rikollisuutta ja terrorismia. Yhteentoimivuudesta säättävien asetusten toimeenpanon ja sen myötä käynnistetyissä yhteentoimivuushankkeissa (Interoperability, IO) on ollut tarkoitus parantaa tietojen käytettävyyttä viranomaistoiminnoissa. Interoperability-hankkeen tavoitteena on sisäiseen turvallisuuteen, rajaturvallisuuteen ja muuttoliikkeen hallintaan liittyvien EU-tietojärjestelmien tehokas yhteentoimivuus. Yhteentoimivuusasetukset tulivat voimaan 9.6.2019. Asetusten toimeenpanon edellyttämät kansalliset päivitykset ja säädökset on annettu vuonna 2022.

EU:n tasolla on käytössä ja kehitteillä useita tietojärjestelmiä, joiden avulla rajavartijat sekä maahanmuutto- ja lainvalvontaviranomaiset rekisteröivät ja saavat käyttöönsä henkilöitä koskevia tietoja. Uusina EU-tietojärjestelminä ollaan perustamassa rajanylitystietojärjestelmä (Entry Exit System, EES), Euroopan matkustustieto ja -lupajärjestelmä (ETIAS) ja kolmansien maiden kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS-TCN). Järjestelmät ovat toisiaan täydentäviä ja ne koskevat ainoastaan kolmansien maiden kansalaisia. Tietojärjestelmät eivät tosiasiallisesti toimi yhtenä järjestelmäkokonaisuutena, mutta toteutettavien yhteentoimivuuskomponenttien avulla niistä tehdään keskenään yhteen toimivia ja niiden käytettävyyttä kehitetään. Näitä komponentteja ovat eurooppalainen hakuportaali (ESP), yhteinen biometrinen tunnistuspalvelu (sBMS), yhteinen henkilöllisyystietovaranto (CIR) ja rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistin (MID).

Uusi vaiheittaisen toteutuksen aikataulu

Yhteentoimivuushankkeessa on ollut useita teknisiä ja toiminnallisia haasteita, jotka ovat aiheuttaneet keskusjärjestelmien toteutuksessa merkittäviä viivästyksiä. Eräiden jäsenvaltioiden kansallisissa toteutuksissa on myös ilmennyt ongelmia. EU-tason tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteutus alkuperäisen suunnitelman mukaan vuoteen 2024 mennessä osoittautui näistä syistä sekä EU-tasolla että jäsenvaltioissa kansallisesti toteutettavaksi laajaksi ja monimutkaiseksi kokonaisuudeksi.

Kevästä 2023 lähtien eu-LISA ja jäsenmaat sekä muut järjestelmän käyttöön kytkeytyvät EU:n toimielimet ovat käsitelleet uutta esitettyä aikataulua sekä uutta lähestymistapaa vaiheittaisesta toteutuksesta. Vuoden 2023 lokakuussa järjestetyssä OSA-neuvostossa päätettiin uudesta aikataulusta, jonka mukaan EU:n yhteentoimivuusasetusten edellyttämien järjestelmien ja komponenttien tulisi olla käytössä vuoden 2028 alkupuolella. Ensimmäisenä osana yhteentoimivuuskokonaisuutta tavoitteena oli käyttöönottaa ns. Smart Borders -toiminnot kesään 2025 mennessä, joka pitää sisällään EES- ja ETIAS-järjestelmät sekä tarvittavat Interoperability-komponentit.

Komissio ja eu-LISA ovat ilmoittaneet viivästyksissä Entry-Exit System kehitystyössä. Aiemmin vahvistetun aikataulun sekä vaiheittaisen käyttöönoton on todettu siirtyvän vuodelle 2025.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat**Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot**

Emma Patovuori, SM/PO, p. 0295 488 303

VAHVA-tunnus

EU/204/2024

Liitteet -

Viite -

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/153/2024-SM-32

Karjalainen Virpi

29.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Neuvoston päätös Bulgarian tasavallan ja Romanian kanssa yhteisillä ja niiden välisillä sisäisillä maarajoilla tehtävien henkilötarkastusten poistamispäivän asettami- sesta

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäasioiden päivänä 12.12.2024 neuvoston on tarkoitus päättää Bulgarian ja Romanian kanssa yhteisillä ja niiden välisillä sisäisillä maarajoilla tehtävien henkilötarkastusten poistamispäivän asettamisesta. Puheenjohtaja esittää maarajoilla tehtävien henkilötarkastusten päättämistä Bulgarian tasavallan ja Romanian rajoilla 1.1.2025 alkaen. Asiassa tehtävä neuvoston päätös edellyttää neuvoston yksimielisyyttä. Päätös sisärajatarkastusten poistamisesta ilma- ja merirajoilla tehtiin 30.12.2023.

Suomen kanta

Suomi voi tukea puheenjohtajavaltion esitystä neuvoston päätökseksi henkilötarkastusten päättämisestä Bulgarian ja Romanian maarajoilla 1.1.2025 alkaen.

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä 78/2022 vp

Suomi pitää tärkeänä edistää toimia, joilla edistetään ja kehitetään vahvaa ja yhtenäistä Euroopan unionia. Suomi katsoo, että olisi tärkeää saada kaikki EU-maat Schengenin arviointi- ja valvontamekanismin piiriin. Mekanismin avulla voidaan valvoa aiempaa

paremmin maiden Schengen-velvoitteiden täytäntöönpanoa. Suomi tukee päätösehdotuksia, joissa esitetään Schengenin säännöstön täysimääräistä soveltamista Romaniassa, Bulgariassa ja Kroatiassa, kun asia tuodaan neuvoston ratkaistavaksi.

Pääasiallinen sisältö

Bulgaria ja Romania liittyivät Euroopan unionin jäseniksi 2007. Bulgarian ja Romanian Schengen-kelpoisuus arvioitiin jo vuonna 2011, jolloin neuvosto katsoi, että maat täyttävät Schengenin säännöstön noudattamisen tekniset edellytykset. Neuvoston päätöstä sisärajatarkastusten poistamisesta Bulgarian ja Romanian osalta ei kuitenkaan saatu tehtyä yli vuosikymmeneen, koska päätöksenteko edellyttää neuvostossa yksimielisyyttä.

Päätös sisäisillä ilma- ja merirajoilla tehtävien henkilötarkastusten poistamisesta Bulgariassa ja Romaniassa tehtiin neuvoston kirjallisessa menettelyssä 30.12.2023. Päätöksen lopputuloksena sisärajatarkastukset poistettiin Bulgarian ja Romanian ilma- ja merirajoilta 31.3.2024. Maarajoilla sisärajatarkastukset jäivät edelleen voimaan. Romania ja Bulgaria ovat 31.3.2024 alkaen voineet myös myöntää Schengen-viisumeita. Neuvoston päätöksessä todetaan, että neuvosto pyrkii tekemään päätöksen henkilötarkastusten lopettamisesta sisäisillä maarajoilla.

Puheenjohtaja esittää, että neuvosto päättää 12.12.2024 henkilöiden tarkastusten lopettamisesta Bulgarian ja Romanian sisäisillä maarajoilla 1 päivästä tammikuuta 2025.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Bulgarian ja Romanian vuoden 2005 liittymisasiakirjan 4 artiklan 2 kohta: niitä Schengenin säännöstön määräyksiä, joita kyseisen asiakirjan 4 artiklan 1 kohta ei koske, sovelletaan kussakin näistä jäsenvaltioista ainoastaan asiaa koskevan neuvoston päätöksen nojalla sen jälkeen, kun sovellettavien Schengenin arviointimenettelyjen mukaisesti on tarkistettu, että tarvittavat edellytykset kyseisen säännöstön kaikkien osien soveltamiseksi kyseisissä jäsenvaltioissa on täytetty.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Asiaa on käsitelty Bulgarian ja Romanian osalta Euroopan parlamentin 8.6.2011 järjestetyssä täysistunnossa. Euroopan parlamentti hyväksyi neuvoston ehdotuksen päätökseksi Schengenin säännöstön täysimääräisestä soveltamisesta Bulgariassa ja Romaniassa tietyin tarkistuksin.

Euroopan parlamentti toisti kantansa esimerkiksi päätöslauselmissaan 11.12.2018 ja 18.10.2022 todeten, että Schengenin säännöstön määräysten täysimääräinen soveltaminen Bulgarian tasavallassa ja Romaniassa vahvistaisi Schengen-aluetta ja auttaisi varmistamaan yhtäläiset oikeudet kaikille alueen kansalaisille sekä kehotti neuvostoa toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet jäsenyyspäätöksen hyväksymiseksi.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

16090/24

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Virpi Karjalainen SM/KVY, virpi.karjalainen(a)gov.fi

VAHVA-tunnus

EU/153/2024

Liitteet

Viite

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/88/2022-SM-56

Vasara Pekka

29.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Asetus lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan eh- käisystä ja torjunnasta

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 11.5.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi (jatkossa CSAM-ehdotus). Ehdotuksen teknisen luonteen sekä tietosuojaan ja luottamuksellisen viestin suojaan liittyvien kysymysten vuoksi sen käsittely on edennyt neuvostossa hitaasti.

Puheenjohtajavaltio Unkari on ilmoittanut tavoitteekseen hyväksyä neuvoston osittainen yleisnäkemyks CSAM-ehdotuksesta oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 12.-13.12.2024. Käytännössä tavoite osittaisesta yleisnäkemyksestä kattaa lähes koko ehdotetun sääntelyn, pl. EU-keskuksen sijaintipaikkaa koskevan kokonaisuuden, johon on määrä palata keskusteluissa myöhemmin.

Suomen kanta

Suomi pidättäytyy kompromissiesityksestä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 12.-13.12.2024 mahdollisesti käytävässä äänestyksessä. Kompromissiesitykseen sisältyvässä tunnistamismääräyksessä ei vastata riittävällä tavalla suuren valiokunnan lausunnossa esille nostettuihin huomioihin ja reunaehtoihin.

Pääministeri Petteri Orpo hallitusohjelmassa todetaan, että työtä väkivallattoman lapsuuden turvaamiseksi jatketaan. Lapsen kohdistuvan seksuaaliväkivallan tapauksissa varmistetaan lapsen edun mukainen tutkinta ja monialainen tuki eri viranomaisten yhteistyönä. Hallitus tiukentaa CAM- eli Child Abuse -materiaalia koskevaa sääntelyä vakavien rikosten uhreina olevien lasten suojelemiseksi.

Seuraavat kannat ovat U-jatkokirjelmästä UJ 19/2023 vp (U 69/2022 vp)

Suomen yleisenä kriminaalipoliittisena tavoitteena on rikosten tehokas ehkäiseminen, rikoksenteekijöiden saattaminen vastuuseen teoistaan sekä uhrien auttaminen ja tukeminen.

Suomi korostaa tarvetta torjua väkivallan eri muotoja määrätietoisesti ja monin keinoin. Suomi katsoo, että lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltamateriaalia koskevaa sääntelyä tulee tiukentaa vakavien rikosten uhreina olevien lasten suojelemiseksi. Suomi tukee työtä väkivallattoman lapsuuden turvaamiseksi.

Pääasiallinen sisältö

Asetuksen keskeisimmät haasteet ovat liittyneet tunnistamismääräykseen (7 artikla), jonka nojalla verkkopalveluntarjoajia veloitettaisiin tunnistamaan ja torjumaan CSA-materiaalia alustoillaan, ja erityisesti sen suhteeseen luottamuksellisen viestinnän suojaan. Myös suuren valiokunnan lausunnossa (SuVL 10/2024) todetaan, että vaikka suuri valiokunta pitää ehdotusta pääosin hyväksyttävänä, Suomen ei tule hyväksyä puheenjohtajamaan kompromissiesitystä tunnistamismääräystä koskevilta osin.

Jo Belgia pyrki puheenjohtajuuskautensa (kevät 2024) aikana vastaamaan etenkin tunnistamismääräyksen oikeasuhtaisuuteen ja kohdentamiseen, sekä siihen liittyviin huoliin kyberturvallisuuteen liittyen. Unkari on jatkanut työtä Belgian laatiman kompromissin pohjalta – tunnistamismääräystä on kohdennettu entisestään, sen soveltusalaa on kohdennettu jo kertaalleen tunnettuun CSA-materiaaliin. Teknologisesti epätarkemmat menetelmät –groomingin ja uuden CSA-materiaalin tunnistamiseksi - on rajattu PJ-valtion kompromissiesityksen soveltamisalasta pois.

Tunnistamismääräyksestä on viimeisimpien puheenjohtajavaltioiden, Belgian ja Unkarin, toimesta on pyritty tekemään hyväksyttävämpi rajaamalla mm. sen soveltamisalaa tunnistettavan rikollisen materiaalin suhteen sekä kohdentamalla tunnistamismääräystä riskiperustaisesti.

Puheenjohtajavaltion tekemiä keskeisiä muutoksia on kuvattu tarkemmin sisäministeriön suurelle valiokunnalle 8.10.2024 toimittamassa lisäselvityksessä. Ehdotukseen liittyviä seikkoja on puolestaan selvitetty yksityiskohtaisemmin U-jatkokirjelmässä UJ 19/2023 vp.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Suuren valiokunnan lausunto asiaan: SuVL 10/2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Pekka Vasara/SM, pekka.vasara@gov.fi, puh. +358 295 488 547

VAHVA-tunnus

EU/88/2022

Liitteet

Viite

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-SM-52

Rytkönen Riikka

28.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; OSA-sektorin strategiset suuntaviivat

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäministerit saavat 12.-13.12.2024 OSA-neuvostossa tilannekatsauksen OSA-sektorin strategisten suuntaviivojen valmistelusta. Suuntaviivat on tarkoitus hyväksyä samassa neuvostossa A-kohtana toimitettavaksi Eurooppa-neuvostolle, joka määrittelee suuntaviivat joulukuun kokouksessaan.

Eurooppa-neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2024 unionin strategisen ohjelman vuosille 2024–2029. Puheenjohtajamaa Unkarin tavoitteena on, että Eurooppa-neuvosto määrittelee 19.-20.12.2024 kokouksessaan yksityiskohtaisemmat strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan kehittämiseksi tuleviksi vuosiksi.

Keskustelu EU:n sisäasioiden yhteistyön tulevaisuudesta käynnistyi heinäkuun 2024 alussa epävirallisissa COSI- ja SCIFA-komiteoiden kokouksissa. Keskustelu EU:n oikeudellisen yhteistyön tulevaisuudesta käynnistyi Belgian puheenjohtajakaudella ja sitä on jatkettu Unkarin kaudella.

Oikeus- ja sisäministerit keskustelivat OSA-sektorin tulevaisuudesta 22.-23.7.2024 epävirallisessa oikeus- ja sisäministerikokouksessa. Suuntaviivojen valmistelua on jatkettu ministerikokouksessa käydyn keskustelun pohjalta työryhmätasolla.

Puheenjohtajan tausta-asiakirjaa ei ole ollut käytettävissä muistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Seuraavat kannat on muodostettu E-selvityksessä E 58/2023 vp:

On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely.

Uuden sääntelyn valmistelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää ennakoitavuuteen ja joustavuuteen, jolla pystytään tarvittaessa vastaamaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. EU-sääntelyn on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti.

Säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin.

Lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luoda tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai liiallisen yksityiskohtaisia velvoitteita. Suomi pyrkii vähentämään etenkin yritysten hallinnollista taakkaa lisäävää sääntelyä.

EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle, niin kauan kuin on tarpeen. Suomi tukee Ukrainaa sen eurooppalaisella polulla. Jälleenrakennukseen sekä kestävän rauhan rakentamiseen tulee valmistautua.

Suomelle on tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa. Tehokas ulkorajavalvonta on hallitun muuttoliikepolitiikan keskeinen osa-alue. Suomi korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansien maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkyudet täysimääräisesti. Suomi edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmismassaloketun ehkäisy. Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluukoordinaattorin kanssa on keskeistä. Suomi pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Suomi edistää ja tukee EU-tason aloitteita mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Suomi korostaa vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Unionin muuttoliikepolitiikkaa kehitettäessä huomiota tulee kiinnittää asemaamme ulkorajavaltiona sekä jäsenvaltiona, joka on kohdamaa ja väylä edelleen liikkumiseen. Lisäksi Suomi edistää määrätietoisesti ratkaisuja, joilla esittäisiin ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksia käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä. Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyin maahanmuuton tilanteissa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteissa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta.

Suomi korostaa tarvetta vahvistaa unionin kriisinsietokykyä eli kokonaisvaltaista ja laaja-alaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin.

Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytyneitä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisten tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi Suomen tavoitteena on, että viranomaisten keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi.

Seuraavat kannat on muodostettu E-selvityksessä E 26/2024 vp:

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallitus on sitoutunut vahvistamaan digitalisaatiota sekä rikostutkinnassa että -torjunnassa. Suomi katsoo, että yhä vahvemmin kansainvälistyvän ja tietoverkoissa tapahtuvan tai sähköisiä palveluja hyödyntävän rikollisuuden tutkimiseksi ja torjumiseksi on tarpeen hakea myös kattavia EU-tason ratkaisuja.

Suomi pitää tärkeänä, että EU-tasolla kehitetään sellainen tasapainoinen, teknologia-neutraali ja oikeasuhtainen lähestymistapa tietoon pääsyyn parantamiseksi, joka samanaikaisesti huomioi tarpeen turvata vahva salaus sekä viranomaisten laissa tarkkarajaisesti määritellyt mahdollisuudet yksittäistapauksissa päästä salattuihin tietoihin ja sähköiseen aineistoon.

Seuraavat kannat on muodostettu E-selvityksessä E 57/2023 vp:

Rikollisten kiinnijäämisriskiä tulee lisätä, ja tätä varten koko rikosprosessiketjun viranomaisten välistä yhteistyötä tulee tehostaa. Tämä koskee myös EU-virastojen kuten Euroopan syyttäjänviraston (EPPO), Eurojustin ja Europolin hyödyntämistä ja virastojen keskinäistä yhteistyötä sekä tietojenvaihtoa. Eurojustilla on tärkeä rooli myös Venäjän Ukrainaan kohdistamaan hyökkäyssotaan liittyvissä rikosvastuukysymyksissä. Tätä roolia tulee tarvittaessa entisestään vahvistaa.

EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa. On tarpeen varmistaa, että EU:n rikosoikeudelliset instrumentit erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden ja laittoman asekaupan torjumiseksi ovat ajan tasalla. On myös jatkossakin huolehdittava siitä, että terrorismin torjuntaa koskeva lainsäädäntö on ajan tasalla.

Suomi pitää hyvin tärkeänä, että rikosoikeuden alan sääntelyä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja lainsäädännön koherenssista huolehditaan. EU-tasolla rikosoikeudellista sääntelyä tulisi antaa harkiten ja vahvaan tietopohjaan nojautuen. On myös tärkeää, että jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen harmonisoinnin osalta harkitaan tarkasti, kuinka yksityiskohtainen ja pitkälle menevä yhdenmukaistaminen EU-tasolla on tarpeen. On myös tärkeää, että EU:n rikosoikeudellinen sääntely perustuu EU:ssa yleisesti hyväksyttyihin

rikosoikeuden käyttöä koskeviin periaatteisiin, joihin kuuluu mm. rikosoikeudellisen järjestelmän käytön viimesijaisuus (ultima ratio –sääntö), laillisuusperiaate (selkeys ja tarkkarajaisuus) ja ennustettavuus sekä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on samalla tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa.

Ennakkovaikuttamiskantoja tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen on muodostettu valtioneuvoston selvityksessä E 31/2024 vp.

Pääasiallinen sisältö

Keskustelu OSA-sektorin tulevaisuudesta ja OSA-sektorin strategisten suuntaviivojen valmistelu Unkarin puheenjohtajakaudella

Keskustelu EU:n sisäasioiden tulevaisuudesta käynnistyi heinäkuun 2024 alussa epävirallisissa COSI- ja SCIFA-komiteoiden kokouksissa. Keskustelu EU:n siviili- ja rikosoikeuden tulevaisuudesta käynnistyi Belgian puheenjohtajakaudella ja sitä on jatkettu Unkarin kaudella.

Epävirallisessa oikeus- ja sisäministerikokouksessa 22.-23.7.2024 ministereiltä pyydettiin näkemyksiä niistä asiakokonaisuuksista, jotka tulisi määritellä prioriteeteiksi ja joiden osalta työtä tulee jatkaa tulevalla lainsäädäntökaudella. Suuntaviivojen valmistelua on jatkettu heinäkuun epävirallisessa ministerikokouksessa käydyn keskustelun pohjalta työryhmätasolla OSA-neuvosten kokoonpanossa.

Suuntaviivat on tarkoitus hyväksyä joulukuun OSA-neuvostossa A-kohtana. Eurooppa-neuvosto määrittelee suuntaviivat joulukuun kokouksessaan.

Luonnos suuntaviivoiksi (28.11.2024)

Suuntaviivaluonnoksessa käsitellään seuraavia asiakokonaisuuksia: toimiva ja kestävä Schengen-alue, yhdenmukainen rajaturvallisuus, tietojärjestelmien yhteentoimivuus, viisumipolitiikka, muuttoliike, välineellistäminen ja muut hybridihyökkäykset, palautukset, lailliset väylät, Ukrainasta sotaa pakenevien tilanne, vakava ja järjestäytynyt rikollisuus, korruption torjunta, EU:n ja Ukrainan välinen sisäisen turvallisuuden dialogi, digitalisaatio ja viranomaisien pääsy digitaalisessa ympäristössä olevaan tietoon, terrorismin, radikalisaation ja väkivaltaisen ekstremismin sekä disinformaation torjunta, rasismien ja antisemitismin torjunta, kriisivarautuminen ja kriiseihin vastaaminen, oikeusvaltiokysymykset ja perusoikeudet, rikosoikeus ja kriminaalipolitiikka ja niiden rooli järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa, vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien täytäntöönpanon tehokkuus, rikoksen uhrien oikeuksien edistäminen, siviilioikeudellinen yhteistyö ja olemassa olevan lainsäädännön tehokas täytäntöönpano, oikeuden saatavuuden edistäminen, digitalisaation ja sähköisen oikeuden edistäminen, EU:n tuki Ukrainalle rankaisemattomuuden vastaisessa työssä ja kolmansien maiden kanssa tehtävä yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa.

Lisäksi suuntaviivoissa nostetaan esiin yleisiä periaatteita jo hyväksytyn lainsäädännön ja instrumenttien yhdenmukainen ja tehokas toimeenpano, kyky vastata nopeasti muuttuvan toimintaympäristön aiheuttamiin haasteisiin, rahoituksen kohdentaminen määriteltujen prioriteettien mukaisesti, EU-virastojen rooli sekä EU-lainsäädännön valmistelua koskevat työskentelymenetelmät.

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittäminen

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta on kehitetty monivuotisilla strategisilla Tampereen (2000–2005), Haagin (2005–2010) ja Tukholman (2010–2014) ohjelmilla. Lissabonin sopimuksen myötä oikeus- ja sisäasioiden sektoria koskevan lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan strategisten suuntaviivojen määrittely annettiin Eurooppa-neuvoston tehtäväksi.

Eurooppa-neuvosto määritteli kesäkuussa 2014 tulevien vuosien strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella SEUT 68 artiklan mukaisesti. Suuntaviivat noudattivat samassa kokouksessa hyväksytyn EU:n strategisen ohjelman 2014–2019 prioriteetteja. Eurooppa-neuvosto oli vuotta aiemmin kesäkuussa 2013 todennut käynnissä kesäkuussa 2014 keskustelun voidakseen määritellä OSA-sektorin strategiset suuntaviivat, ja pyysi tulevia puheenjohtajavaltioita aloittamaan neuvostossa pohdinnan niiden valmistelemiseksi. Komissiota pyydettiin osallistumaan omalta osaltaan prosessiin.

Eurooppa-neuvosto määritteli kesäkuussa 2019 EU:n strategisen ohjelman vuosille 2019–2024. Suomi jalkautti ensimmäisenä puheenjohtajamaana ohjelman painopisteitä neuvoston työhön käymällä temaattisia keskusteluja oikeus- ja sisäasioiden tulevaisuudesta. Seuraava puheenjohtajamaa Kroatia jatkoi työtä strategisen ohjelman toimeenpääntemiseksi. Kroatian tavoitteena oli, että maaliskuun 2020 Eurooppa-neuvosto antaisi yksityiskohtaisemmat SEUT 68 artiklan mukaiset OSA-sektorin strategiset suuntaviivat. Maaliskuun 2020 OSA-neuvostossa oli tarkoitus hyväksyä puheenjohtajan johdolla valmisteltuluonnos suuntaviivoiksi maaliskuun Eurooppa-neuvostolle toimitettavaksi. Suuntaviivoista ei kuitenkaan löydetty yksimielisyyttä OSA-neuvostossa, eikä niitä sisällytetty Eurooppa-neuvoston päätelmiin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 68 artiklan mukaan Eurooppa-neuvosto määrittelee lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan eteenpäin viennin strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Eurooppa-neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2024 unionin strategisen ohjelman vuosille 2024–2029.

Asiakirjat

Puheenjohtajan tausta-asiakirjaa ei ole ollut käytettävissä muistiota laadittaessa.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

SM/Riikka Rytönen, p. 0295 488 259
OM/Jussi Mäkinen, p. 0295 150 528
VNK/Anne Lamminmäki, p. 0295 160 129

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Liitteet**Viite**

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/197/2024-SM-24

Vertio Kia

28.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Muuttoliike- ja turvapaikka-asiat

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 12.-13.12.2024 käydään keskustelu EU:n muuttoliike- ja turvapaikka-asioista. Tarkoituksena on keskustella lounaalla muuttoliikkeen ulkoisen ulottuvuuden innovatiivista ratkaisusta. Lisäksi komissio antaa tilannekatsauksen muuttoliike- ja turvapaikkauudistusten (pakti) täytäntöönpanosta ja asiasta käydään keskustelu.

Suomen kanta

Seuraavat kannat on muodostettu E-kirjeessä E 58/2023 vp:

Suomi korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiin maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkyys täysimääräisesti. Suomi edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmissalakuljetuksen ehkäisy. Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaisesti Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan

tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluu-koordinaattorin kanssa on keskeistä. Suomi pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Suomi edistää ja tukee EU-tason aloitteita mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Seuraavat kannat on muodostettu E-kirjeessä E 35/2024 vp:

Paluut ovat keskeinen osa toimivaa Schengen-järjestelmää. Suomi tukee EU-tason toimia, joilla tehostetaan paluita ja palautuksia. Kolmansien maiden kanssa käytävissä keskusteluissa ja kumppanuuksissa paluiden ja palautuksien tulee olla keskeisesti mukana.

Suomen näkökulmasta maastapoistamispäätösten vastavuoroisen tunnustamisen prosessia on hyvä tarkastella ja kehittää niin, että tunnustaminen olisi entistä käyttökelpoisempi mahdollisuus. Schengenin tietojärjestelmän (SIS) paluu- ja maahantulokieltokulutuksia tulee hyödyntää tehokkaasti. Tämän ohella on tärkeää kehittää toimivaa tietojenvaihtoprosessia palautuksiin liittyen. Suomi tukee paluita koskevan oikeudellisen kehityksen kehittämistä. Lisäksi Suomi tukee myös muita EU:n toimia, joilla torjutaan luvaton edelleen liikkumista.

Seuraavat kannat on muodostettu E-kirjeessä E 55/2024 vp:

Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on avun hädänalaisille kohdentava ja väärinkäytökset estävä turvapaikkapolitiikka. Euroopan rajojen ylittämiseen ja turvapaikan hakemiseen Suomesta perustuva turvapaikkamekanismi minimoidaan. Hallitusohjelman mukaan Suomen turvapaikanhakujärjestelmää tehostetaan ja sen laatua kehitetään. Kielteisen päätöksen saaneet palaavat tai heidät palautetaan lähtömaihin mahdollisimman nopeasti. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmis-oikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta.

Valtioneuvosto korostaa, että maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen avulla vahvistetaan EU:n yhteisiä rakenteita unioniin kohdistuvaan muuttoliikkeeseen vastaamiseksi, minkä vuoksi on tärkeää, että sen täytäntöönpano etenee suunnitellusti. Valtioneuvosto painottaa, että uudistuksen kansallisessa täytäntöönpanossa on hyödynnettävä säädösten mahdollistama liikkumavara hallitusohjelmassa tavoitellut tiukennukset huomioiden. Täytäntöönpanon yhteydessä toteutetaan hallitusohjelman yleistä tahtotilaa, jolla hallitus saattaa Suomen turvapaikkapolitiikan keskeisten säädösten osalta yleispohjoismaiselle tasolle.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, että täytäntöönpanon yhteydessä kartoitetaan ja hyödynnettäisiin täysimääräisesti nykyisen EU-rahoituksen tarjoamat mahdollisuudet.

Pääasiallinen sisältö

Muuttoliikkeen käsittely

EU:n kesäkuussa hyväksytyn strategisen ohjelman 2024–2029 linjausten mukaisesti EU jatkaa työtä kolmansien maiden kanssa molempia osapuolia hyödyttävien kumppanuuksien ja yhteistyön aikaansaamiseksi niin muuttoliikkeen juurisyihin kuin tehokkaisiin paluisiin ja palautuksiin vaikuttamiseksi. Komissio on alustavasti ilmoittanut, että se antaa asiaa koskevaa uutta lainsäädäntöä vuoden 2025 alkupuolella. Suomi oli mukana komissiolle toukokuussa lähetetyssä 15 jäsenmaan kirjeessä, jossa tuotiin esiin muun

muassa tarve saada paktin lisäksi aikaan innovatiivisia ratkaisuja. Sisäministeriö on jatkanut asian edistämistä aktiivisessa yhteistyössä samanmielisten maiden kanssa.

Eurooppa-neuvosto hyväksyi 17.10.2024 päätelmät, joissa se vaati määrätietoisia toimia kaikilla tasoilla EU:sta suoritettavien palautusten helpottamiseksi, lisäämiseksi ja nopeuttamiseksi hyödyntäen kaikkia asiaankuuluvia EU:n politiikkoja, välineitä ja työkaluja muun muassa diplomatian, kehityksen, kaupan ja viisumien alalla. Lisäksi Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota toimittamaan uuden lainsäädäntöehdotuksen kiireellisesti. Päätelmien mukaan olisi pohdittava uusia tapoja ehkäistä ja torjua laitonta muuttoliikettä EU:n ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti.

Muuttoliikettä koskevien uusien ratkaisujen etsiminen on yksi puheenjohtajamaa Unkarin prioriteeteista. Sisäministerit keskustelivat paluista ja palautuksista edellisen kerran oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 10.-11.10.2024, mukaan lukien paluukeskukset. Keskustelua jatkettiin Maahanmuutto-, raja- ja turvapaikka-asioiden strateginen komiteassa marraskuussa. EU:n ulkopuolisiin paluukeskuksiin liittyy paljon avoimia kysymyksiä. On mahdollista, että komissio esittää EU-lainsäädäntöön vain asian mahdollistamiseksi vaa-dittavia minimimuutoksia. Tämä tarkoittaisi ennen kaikkea muutosta palautusten määritelmään paluita koskevassa lainsäädännössä, ja muut asiat jätettäisiin jäsenmaan ja kolmannen maan välisissä sopimusneuvotteluissa sovittaviksi. EU:n yhteisten paluukeskusten aikaansaaminen voi olla haastavaa ja parhaillaan tarkastellaan jäsenmaiden pilot-tihankkeiden edistämisen mahdollisuuksia. Keskeistä paluukeskusten aikaansaami-sessa on erityisen hyvät suhteet, yhteisymmärrys ja sopimus kolmannen maan kanssa henkilöiden vastaanottamisesta. Keskus voisi toimia kauttakulkukeskuksena, jolloin jä-senmaan palauttava henkilö palautettaisiin paluukeskuksesta kotimaahan, tai palautuk-sen lopullisena kohdemaana, jolloin henkilö palautettaisiin sinne kotimaan sijaan. Kes-kus voisi olla avoin tai suljettu. Lisäksi tulee selvittää, mihin asti jäsenmaan velvollisuus henkilöstä ja palautuksesta ulottuisi. Kaikki edellä mainitut tekijät voivat vaikuttaa kol-mannen maan halukkuuteen perustaa keskus alueelleen. Vaikka Italian ja Albanian vä-listä mallia seurataan tiiviisti, on huomioitava, että se on ennen kaikkea turvapaikkaha-kemusten käsittelykeskus, ja vasta sen jälkeen mahdollisesti paluukeskus.

Jäsenvaltiot ovat pitäneet turvallisuushakia aiheuttavien henkilöiden palauttamista kor-kealla prioriteettilistalla. Haasteita tuottavat erityisesti palautukset ns. sensitiivisiin mai-hin kuten Afganistaniin ja Syyriaan, joihin tehtävissä palautuksissa on kyse myös koko EU:n ulkosuhdepolitiikasta. Suomelle on pienenä maana hyvin haastavaa rakentaa kah-denvälisiä ratkaisuja kolmansien maiden kanssa, minkä vuoksi EU:n toimet asiassa ovat tärkeitä.

Sisäministereiden on tarkoitus keskustella EU-politiikoista, välineistä ja työkaluista, joi-den avulla voitaisiin vahvistaa vipuvaikutusta ja keventää niihin kolmansien maihin koh-distuvaa painetta, jotka ovat halukkaita osallistumaan muuttoliikkeen innovatiivisiin rat-kaisuihin. Keskusteluasiakirjassa tuodaan esille muun muassa uudelleenkotoutumistuki, avustettu vapaaehtoinen paluu kumppanimaista, vapaaehtoinen uudelleensijoittaminen, valmiuksien kehittäminen ja tekninen tuki sekä laillinen maahanmuutto. Lisäksi esille nostetaan vapaaehtoisen paluun tukeminen ja yhteistyö UNHCR:n ja IOM:n kanssa.

Muuttoliike- ja turvapaikkauudistusten täytäntöönpano

Uuden muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen (pakti) muodostavat säädökset tulivat voi-maan 11.6.2024, ja niitä aletaan pääosin soveltaa kahden vuoden kuluttua tästä eli vuo-den 2026 puolivälissä. Komissio on laatinut paktin täytäntöönpanoa tukeakseen kutakin jäsenvaltiota koskevan tarvearvioinnin ja toimittanut arvioinnit suosituksineen jäsenvalti-oille lokakuussa. Jäsenvaltioiden tulee laatia kansalliset täytäntöönpanosuunnitelmat ja toimittaa ne komissiolle 12.12.2024 mennessä. Suunnitelmiin on tärkeää sisällyttää tie-toa paktin täytäntöönpanoon liittyvistä rahoitustarpeista.

Komissio on järjestänyt useita kontaktikomiteoiden kokouksia paktisäädösten tulkinnan helpottamiseksi. Komissio on myös järjestänyt 7.11. korkean tason komitean uudelleen sijoittamiseen liittyen. Osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että uudelleen sijoittamista on tarpeen jatkossa käyttää nykyistä strategisemmin. Monet kuitenkin totesivat, että tilapäistä suojelua saavien suuren määrän ja vastaanoton kuormittumisen vuoksi uudelleensijoitettavien määrän kasvattaminen näyttää vaikealta. Uudelleensijoittamisohjelman 2026–2027 valmistelu jatkuu alkuvuodesta 2025.

Turvapaikkavirasto EUAA on laatinut vastaanottodirektiivin pohjalta mallin valmiussuunnitelmille. Jäsenvaltioiden on laadittava mallin perusteella kansalliset valmiussuunnitelmat huhtikuuhun 2025 mennessä. Tavoitteena on parantaa varautumista erilaisiin muutoliiketilanteisiin. Jäsenvaltiot ovat nostaneet esiin huolen luottamuksellisten tietojen toimittamisesta EUAA:lle.

Jäsenvaltioiden on laadittava myös kansalliset muuttoliike- ja turvapaikkastrategiat ja toimitettava ne komissiolle kesäkuuhun 2025 mennessä. Komission tehtävänä on laatia niiden pohjalta 5-vuotinen eurooppalainen muuttoliike- ja turvapaikkastrategia vuoden 2025 loppuun mennessä. Komissio laatii parhaillaan kansallisia strategioita varten malleja, jotta strategiat ovat keskenään vertailukelpoisia.

Paktin täytäntöönpanoon on haettavissa rahoitusta EU:n sisäasioiden rahastoista. Vuonna 2025 sisäasioiden rahastojen ohjelmiin tulee ohjelmien väliarvioinnin kautta lisärahoitusta EU-tasolla 1,9 miljardia euroa. Jäsenvaltioiden saamat osuudet tästä eivät ole vielä tiedossa. Lisäksi AMIF- ja BMVI-rahastoihin on MFF-väliarvioinnin kautta tulossa lisärahoitusta EU-tasolla yhteensä 1,8 miljardia euroa, mikä tulee haettavaksi komission avaamien hakujen kautta.

Parhaillaan käydään keskustelua myös mahdollisuuksista paktin tiettyjen elementtien nopeutettuun täytäntöönpanoon. Ne liittyvät ulkorajojen parempaan hallintaan seulonnan ja rajamenettelyn avulla, Dublin-järjestelmän tehostamiseen yhteisvastuunäkökulma huomioiden ja vastaanottojärjestelmien tehokkaampaan hallintaan tarkoituksena ehkäistä katoaminen ja järjestelmän väärinkäyttö. Komissio on lähettänyt jäsenvaltioille kirjeen, jossa se pyytää ilmoittamaan kiinnostuksesta osallistua. Toimeenpano tapahtuisi vapaaehtoisesti nykyisten säännösten pohjalta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

16238/24

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Niina Lääperi, SM/MMO, p. 0295 488 580
Mari Hämäläinen, SM/MMO p. 0295 488 541
Sanna Montin SM/MMO p. 0295 488 314
Berit Kiuru SM/MMO p. 01295 488 283

VAHVA-tunnus

EU/197/2024

Liitteet -

Viite -

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-SM-62

Kytömaa Eero

28.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Turvallisuushaasteisiin vastaaminen: tiedustelutoimintaa käsittävän neuvoa-antavan lautakunnan suorittama ar- viointi

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

OSA-neuvoston sisäasioiden päivänä 12.12.2024 tiedustelutoimintaa käsittelevä neuvoa-antava lautakunta (Intelligence Advisory Board, IAB) kertoo eurooppalaisten turvallisuuspalveluiden näkemyksen Euroopan turvallisuustilanteesta. Edellinen raportti saatiin kesäkuun 2024 OSA-neuvostossa.

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

Intelligence Advisory Board (IAB) koostuu Counter Terrorism Groupin (CTG) jäsenistä, mutta se käsittelee myös muita kuin terrorismin torjuntaan liittyviä asioita. IAB ja CTG ovat epävirallisia Euroopan tiedustelu- ja turvallisuuspalveluiden ryhmiä, joissa on EU maiden lisäksi jäsenenä Norja, UK ja Sveitsi. Suojelupoliisi osallistuu IAB:n ja CTG:n toimintaan.

Neuvostossa puheenjohtajavaltion turvallisuus- tai tiedustelupalvelun päällikkö esittelee IAB:n näkemyksen uhkatilanteesta kansallisen turvallisuuden näkökulmasta. Esityksessä tullaan todennäköisesti käsittelemään mm. terrorismia, Venäjän laitonta hyökkäyssotaa Ukrainassa, ja kyberturvallisuustilannetta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Suojelupoliisi (Supo) on sisäministeriön alainen turvallisuus- ja tiedustelupalvelu. Sen tehtävänä on ennaltaehkäistä ja torjua kaikkein vakavimpia kansallisen turvallisuuden uhkia.

Suojelupoliisin tehtävänä on tuottaa ennakoivaa ja merkityksellistä tiedustelutietoa valtiojohdolle ja viranomaiskumppaneille päätöksenteon tueksi. Tiedustelutietoa hankitaan Suojelu-poliisin operatiivisella toiminnalla, kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön avulla sekä avoimista lähteistä. Ennakointi on olennainen osa tiedustelutiedon analyysia.

Sisäministeriön alaisella poliisilla on päävastuu terrorismintorjunnasta. Poliisin kyky torjua terrorismia muodostuu suojelupoliisin terrorismin tiedustelukyvystä ja tilannekuvan ylläpitämisestä, paikallispoliisin kyvystä terroristisen toiminnan ennalta estämisessä ja toiminnallisesta vasteesta, keskusrikospoliisin kyvystä hankkia tietoa ja tutkia terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia sekä viranomaisyhteistyöstä.

Terrorismintorjunnan painopiste on ennaltaehkäisevissä toiminna, joiden onnistuminen

riippuu laajasta ja kiinteästä yhteistyöstä eri toimijoiden välillä. Viranomaisyhteistyön lisäksi tarvitaan kolmannen sektorin osallistumista.

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Eero Kytömaa/SM, eero.kytomaa(a)gov.fi, Puh. +358 29 5488280

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Liitteet**Viite**

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/199/2024-SM-10

Simonen Katariina

20.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Tietoon pääsy tehokkaan lainvalvonnan turvaamiseksi: Korkean tason asiantuntijaryhmän loppuraportti

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäministerit keskustelevalat 12.-13.12.2024 OSA-neuvostossa tietoon pääsyä tehokkaan lainvalvonnan turvaamiseksi käsittelevän korkean tason asiantuntijaryhmän (HLG) loppuraportista. Oikeusministerit saavat asiasta tilannekatsauksen.

HLG perustettiin keväällä 2023 selvittämään keinoja taata oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten tietoon pääsy digitaalisessa ympäristössä (Going Dark –aloite).

HLG vahvisti 21.5.2024 pidetyssä kokouksessaan oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten digitaalisessa ympäristössä olevaan tietoon pääsyä koskevat, asiantuntijoiden näkemyksiin pohjaavat suosituksensa.

Tämän jälkeen suosituksia on käsitelty poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa käsittelevässä koordinoitukomiteassa (CATS) 23.5.2024 ja pysyvässä operatiivisessa komiteassa (COSI) 29.5.2024.

OSA-neuvostossa 13.-14.6.2024 keskusteltiin HLG:n suosituksista ja työn edistämisestä niiden pohjalta, priorisoitavista suosituksista ja etenemisaikataulusta.

OSA-neuvostossa käydyin keskustelun pohjalta komissio valmisteli loppuraportin, jossa mm. arvioidaan asiantuntijasuositusten teknistä ja oikeudellista toteutettavuutta seikkaperäisemmin.

Viides ja viimeinen HLG kokoontui 15.11.2024 hyväksymään loppuraportin.

Suomen kanta

Seuraava kanta on muodostettu eduskuntaselvityksestä E 26/2024 vp:

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallitus on sitoutunut vahvistamaan digitalisaatiota sekä rikostutkinnassa että –torjunnassa. Suomi katsoo, että yhä vahvemmin kansainvälistyvän ja tietoverkoissa tapahtuvan tai sähköisiä palveluja hyväksi käyttävän rikollisuuden tutkimiseksi ja torjumiseksi on tarpeen hakea myös kattavia EU-tason ratkaisuja.

Suomi tukee HLG:n työtä ja työn lähtökohtia. Suomi katsoo, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten lainmukaista tietoon pääsyä digitaalisessa ympäristössä on tarpeellista selvittää EU-tasolla laajassa ja avoimessa yhteistyössä, läpinäkyvästi ja eri näkökulmia käsitellen.

Suomi pitää tärkeänä, että EU-tasolla kehitetään sellainen tasapainoinen, teknologia-neutraali ja oikeasuhtainen lähestymistapa tietoon pääsyyn parantamiseksi, joka samanaikaisesti huomioi tarpeen turvata vahva salausta sekä viranomaisten laissa tarkkarajaisesti määriteltä mahdollisuus yksittäistapauksissa päästä salattuihin tietoihin ja sähköiseen aineistoon.

Suomi pitää tärkeänä lainvalvontaviranomaisten osallistumista standardointikomiteoiden ja työryhmien työhön, jotta lainvalvontaviranomaisten tarpeet tulevat huomioitua tuotekehittämisessä ja suunnittelussa etukäteisesti. Tässä yhteydessä Suomi pitää tärkeänä selvittää mahdollisia teknisiä ratkaisuja ja juridisia velvoitteita palvelujen kehittämiseksi siten, että ne mahdollistavat viranomaisen reaaliaikaiseen tietoon pääsyä.

Ratkaisujen tavoitteena tulisi olla rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä syyteharkintaan saattaminen ja yleisen turvallisuuden vahvistaminen, ja niissä on huomioitava täysimääräisesti EU:n perusoikeuskirjasta, tietosuojalainsäädännöstä ja EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännöstä johtuvat velvoitteet.

Pääasiallinen sisältö

Tammikuussa 2023 epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous antoi tukensa tuolloisen puheenjohtajamaa Ruotsin esitykselle perustaa uusi foorumi, jossa jäsenvaltiot yhdessä eri intressitahojen kanssa selvittävät keinoja taata oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten tietoon pääsy digitaalisessa ympäristössä olevaan tietoon (Going Dark –aloite). Taustalla on rikollisuuden siirtyminen yhä enemmän tietoverkkojen ja tietojärjestelmien avulla tehtäväksi, minkä vuoksi myös rikosten torjuminen ja selvittäminen vaativat keinoja seurata digitaalisia rikosjälkiä.

Aloitetta eteenpäin viemään perustettiin keväällä 2023 korkean tason asiantuntijaryhmä (High-Level Group, jäljempänä HLG). Korkean tason asiantuntijaryhmän HLG:n työn tarkoituksena on ollut kannustaa keskeisiä intressitahoja etsimään yhdessä EU-tason kattavia ratkaisuja niistä edellytyksistä ja keinoista, joilla digitaalisessa ajassa voidaan taata usea intressi: sisäinen turvallisuus, kyberturvallisuus, viestintäpalveluiden ja –järjestelmien turvallisuus ja perusoikeuksien, kuten palveluita käyttävien yksityisyyden suojan

toteutuminen verkossa. HLG on perehtynyt oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten rikokseen liittyvään tietoon pääsyn turvaamiseen kolmessa eri tilanteessa: tiedon ollessa käyttäjän laitteella, tiedon ollessa palveluntarjoajan laitteella tai tiedon ollessa välitettävänä.

HLG:n suositukset vahvistettiin 21.5.2024 pidetyssä kokouksessa. Suositukset ovat HLG:n alaisten työryhmien asiantuntijoiden työn tulosta. Suosituksia on yhteensä 42 kappaletta. Ne jakaantuvat seuraaviin kokonaisuuksiin: kapasiteetin rakentaminen, teollinen yhteistyö ja standardointi, ja lainsäädännön kehittämistä koskevat suositukset. Kesäkuun OSA-neuvostossa käydyin keskustelun pohjalta komissio laati HLG:n työstä loppuraportin, jossa otetaan kantaa HLG:n suositusten priorisointiin ja konkretisointiin sekä aikataulutukseen. Loppuraportissa tarkastellaan suosituksia yksitellen, arvioidaan niiden teknistä ja oikeudellista toteutettavuutta sekä edellytyksiä suositusten täytäntöönpanolle sekä ajoitukselle, budjettivaikutuksia, oikeudellisia vaikutuksia sekä mitä tahoja olisi otettava täytäntöönpanoon mukaan. Raportti tukee nykyisten ja tulevien puheenjohtajien, uuden komission, Euroopan parlamentin ja jäsenvaltioiden työtä HLG:n suositusten konkretisoinniseksi edelleen.

Loppuraportissa tunnistetaan useita avaintoimia HLG:n suositusten konkretisoinnista varten kolmen kokonaisuuden alla: digitaalinen rikostekniikka, tiedon säilyttämisvelvollisuus sekä lainmukaiset tiedonhankintakeinot. Osa avaintoimista ovat toteuttamiskelpoisia nopeasti poliittisen linjauksen jälkeen, kuten digitaalisen rikostekniikan työkalujen lisenssien yhteisostojen pilotointi tai tietojen säilytysvelvollisuutta koskevan mahdollisen lainsäädäntöaloitteen vaikutustenarviointi. Toiset avaintoimet edellyttävät vielä jatkokehitystä ja resursointia, kuten Europolin Digital Forensics Labin kehittäminen tukikeskukseksi. Haastavin raportin osa koskee lainmukaisia tiedonhankintakeinoja (Lawful Interception, LI). Loppuraportissa tunnistetaan myös avaintoimien edistämisestä vastuussa olevat toimijat sekä arvioidaan budjettivaikutuksia.

Digitaalista rikostekniikkaa koskeva loppuraportin osa sisältää seuraavat avaintoimet: mahdollinen Europolin Digital Forensics Labin kehittäminen rikostekniikan tukikeskukseksi; EU:n salauksen purkukyvykkyyksien kehittäminen; rahoituksen kohdentaminen digitaalisen rikostekniikan työkaluja koskevalle tutkimukselle ja kehittämiselle; digitaalisen rikostekniikan työkalujen kustannustehokas hankinta; digitaalisen rikostekniikan ja taktisten tiedonhankintakeinojen jakaminen ja hallinta; teknisen osaamisen kehittäminen ja sertifiointi; teollinen yhteistyö. Tiedon säilyttämisvelvollisuutta koskeva loppuraportin osa sisältää seuraavat avaintoimet: yhteistyön ja yhteisen ymmärryksen kehittäminen palveluntarjoajien, EU-toimijoiden ja jäsenvaltioiden kesken; EU:n tiedon säilyttämistä koskeva lainsäädäntökehys. Lainmukaisia tiedonhankintakeinoja koskeva loppuraportin osa sisältää seuraavat avaintoimet: reaaliaikaiseen tietoon pääsyä EU:ssa selventävä komission suositus palveluntarjoajille; ko. suosituksen täytäntöönpanosuunnitelma, ml. rahoitus; komission ennen vaikutustenarviointia tehtävä arvio siitä, olisiko EU-tason säädös lainmukaisesta tietoon pääsystä tarpeen ja mahdollinen; komission tehtävä, salauksen haasteita koskevan teknologiatiekartan laatiminen ja täytäntöönpano.

Viides ja viimeinen HLG hyväksyi loppuraportin 15.11.2024 kokouksessaan. HLG:n työ on päättynyt, ja HLG:n suositukset sekä loppuraportti toimivat pohjana jatkotyölle komissiossa, EU:n virastoissa, EU parlamentissa sekä jäsenvaltioissa. Komissio käynnistää heti viikolla 48 tietojen säilytysvelvollisuutta koskevan vaikutusarvioinnin sekä salausta koskevan teknologia-tiekartan laatimisen.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Katariina Simonen, SM, 0295 488 212

VAHVA-tunnus

EU/199/2024

Liitteet

Viite

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/224/2024-SM-6

Airainen Monna

22.11.2024

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden tor- junta

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäasioiden päivänä 12.12.2024 kuullaan tilanneselvitys huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvistä toimista. Puheenjohtaja valmistelee asia-kohtaa varten tausta-asiakirjan, jossa esitellään puheenjohtajan prioriteettitoimien etenemistilanne EU:n etenemissuunnitelman huume- ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi (COM(2023) 641 final) pohjalta. Etenemissuunnitelmaa on aiemmin käsitelty epävirallisessa oikeus- ja sisäministerikokouksessa 25.–26.1.2024 sekä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 4–5.3.2024, 13–14.6.2024 ja 10.–11.10.2024.

Puheenjohtajan tausta-asiakirjaa ei ole ollut käytettävissä muistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus pitää järjestäytynyttä rikollisuutta vakavana uhkana Suomen turvallisuudelle ja lailliselle yhteiskuntajärjestykselle. Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytynyttä rikollisuutta. Hallitus päivittää järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen strategian ja valmistelee tarvittavat lainsäädäntöesitykset.

Seuraava kanta on E-kirjeestä E 58/2023 vp

Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytyneitä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisten tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi Suomen tavoitteena on, että viranomaisten keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Nykyistä enemmän huomiota tulee kiinnittää myös rikosten ennaltaehkäisyyn.

Pääasiallinen sisältö

Puheenjohtajan tilanneselvitys; huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

Komissio antoi 18.10.2023 Euroopan parlamentille ja neuvostolle tiedonannon EU:n etenemissuunnitelma huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi (COM(2023) 641 final). Etenemissuunnitelmassa esitetään 17 toimea neljällä painopiste-alueella, jotka on määrä toteuttaa vuosina 2024 ja 2025. Neljää painopistealuetta ja niihin liittyviä toimenpiteitä on kuvattu pääpiirteissään alla.

Ensinnäkin rikolliset käyttävät laittomaan toimintaansa EU:n ja sen ulkopuolisten maiden logistiikkakeskuksia ja rikosten tekemiseen haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Komission mukaan tästä syystä EU:n on **vahvistettava logistiikkakeskusten kykyä estää rikollisia käyttämästä niitä hyväkseen**. Toiseksi rikollisverkostot ovat dynaamisia ja käyttävät yhä enemmän erikoistuneita rikollisten palvelujen tarjoajia, mikä lisää toimijoiden määrää. Yksittäisiä pidätyksiä tarvitaan paljon, mutta ne eivät riitä. Komissio katsoo, että on ratkaisevan tärkeää lisätä lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten valmiuksia **hajottaa rikollisverkostoja, häiritä niiden toimintamalleja ja takavarikoida niiden voittoja**. Kolmanneksi on myös **keskityttävä voimakkaasti ennaltaehkäisyyn**. Jotta rikollisverkostot eivät pystyisi käyttämään ihmisiä ja yrityksiä hyväkseen, on komission mukaan puututtava järjestäytyneen rikollisuuden perimmäisiin syihin ja tehtävä toimista rikollista toimintaa vastaan pysyvä ratkaisu. Tämä edellyttää paitsi lainvalvontaviranomaisten myös kuntien ja paikallisyhteisöjen toimia. Neljänneksi, järjestäytynyt rikollisuus on aina ollut maailmanlaajuinen ilmiö, mutta viimeaikainen teknologinen kehitys on tehnyt rikollisten maailmanlaajuisesta toiminnasta ja laittoman toiminnan harjoittamisesta EU:n ulkopuolelta käsin entistä helpompaa. Komissio painottaa **kansainvälisen yhteistyön** tärkeyttä rikollisten toimitusreittien katkaisemiseksi ja lainvalvonnan ja oikeudellisen yhteistyön parantamisen tukemiseksi.

Nyt neuvostossa esitellään tilanneselvitys puheenjohtajavaltio Unkarin prioriteettitoimista, joita se on edistänyt omalla kaudellaan. Toimet on kuvattu pääpiirteissään alla.

Eurooppalainen satama-allianssi: tulliyhteisön mobilisointi huumekauppaa vastaan

Tämän ensisijaisen toimen puitteissa puheenjohtajavaltio pyrkii edelleen vahvistamaan yhteistyötä tulliviranomaisten ja muiden sidosryhmien, erityisesti poliisiviranomaisten, välillä. Työtä on tehty mm. eurooppalaisen monialaisen rikosuhkien torjuntafoorumin (EMPACT) yhteisten toimintapäivien avulla sekä kartoittamalla eurooppalaisen satama-allianssin tullihankeryhmän ja yhteisten operaatioiden koordinoitumekanismin toimia.

Eurooppalainen satama-allianssi: julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuus

Tämän prioriteetin puitteissa puheenjohtajavaltio pyrkii seuraamaan julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuteen perustuvan eurooppalaisen satama-allianssin (EPA PPP) kehittämistä ja parantamaan satamien turvallisuutta ja kykyä torjua

huumausainekauppaa ja järjestäytyneitä rikollisuutta, muun muassa vaihtamalla ja edistämällä parhaita käytäntöjä. Neuvoston valmisteluelimille tiedotetaan säännöllisesti julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuteen ja työsuunnitelman täytäntöönpanoon liittyvästä kehityksestä.

Yhteiskunnalle suurimpia uhkia aiheuttavien rikollisverkostojen kartoittaminen

Tämän prioriteetin osalta puheenjohtajavaltion jatkotoimet perustuvat neuvoston istunnossaan 13.–14. kesäkuuta 2024 antamiin päätelmiin korkean riskin rikollisverkostojen kartoittamisesta (11153/24). Europol on sitoutunut integroimaan EU:n korkean riskin rikollisverkostojen kartoittaminen-raporttinsa sisältämät kartoitustiedot vakavaa ja järjestäytyneitä rikollisuutta koskevaan Euroopan unionin uhkakuva-arvioon (EU SOCTA) 2025 ja raporttoimaan yhteisen sovelluksen/tietokannan kehittämisestä. EMPACT toimii yhdystahona tutkinnan kehittämisessä ja toimien toteuttamisessa yksilöityjä verkostoja vastaan. Rikollisen toimintaympäristön kartoitukseen saadaan lisäksi kaksi Europolin raporttia: raportti siitä, miten korkean riskin rikollisverkostot toimivat laillisissa liiketoimintarakenteissa, ja raportti rikollisuuden ja terrorismin välisestä yhteydestä ja tavoista, joilla järjestäytyneet rikollisverkostot liittyvät terroritoimintaan. Näitä raportteja tarkastellaan asiaankuuluvissa neuvoston valmisteluelimissä. Lisäksi seurataan hallinnollisen lähestymistavan kehitystä, kuten käytännön ohjeet hallinnollisten välineiden käytöstä ja tietojenvaihdosta rikosten soluttautumisen torjunnassa, tai hallinnollisten toimenpiteiden käsikirjan laatiminen uusien synteettisten huumausaineiden torjumiseksi, joka on tarkoitus esittää EMPACT:n puitteissa vuonna 2025.

Erikoistuneiden syyttäjien ja tuomareiden verkosto rikollisverkostojen hajottamiseksi: The European Judicial Organised Crime Network (EJOEN)

Tämän prioriteetin osalta puheenjohtajavaltio toteuttaa seuranta- ja lisätoimia pannakseen täytäntöön neuvoston istunnossaan 13. ja 14. kesäkuuta 2024 antamat päätelmät ”*Huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta: järjestäytyneeseen rikollisuuden erikoistuneen oikeudellisen verkoston perustaminen* (10980/24). Tavoitteena on varmistaa, että verkosto voi toimia jatkuvasti, mikä helpottaa nopeaa reagointia järjestäytyneiden rikollisryhmien muuttuvaan toimintaan ja tukee poliittisesti Eurojustin täytäntöönpanoa operatiivisella tasolla. Varmistetaan verkoston tuleva rahoitus, raportoidaan verkoston ensimmäisestä kokouksesta ja valmistellaan jatkokokoukset. Verkoston aloituskokous järjestettiin 25.–26. syyskuuta 2024 Eurojustin tiloissa. Komissio raportoi aloitustilaisuudesta asiaankuuluville neuvoston valmisteluelimille.

Helpotetaan talousrikostutkintaa

Tämän prioriteetin puitteissa puheenjohtajavaltio pyrkii tehostamaan talousrikostutkinnan käyttöä tehokkaana keinona torjua vakavaa ja järjestäytyneitä rikollisuutta. Tavoitteena on edistää rahanpesun vastaisen paketin täytäntöönpanoa, johon sisältyy uusia sääntöjä, joilla pyritään suojelemaan EU:n kansalaisia ja rahoitusjärjestelmää rahanpesulta ja terrorismin rahoitukselta. Erityisesti pannaan täytäntöön direktiivi, joka koskee toimivaltaisten viranomaisten pääsyä keskitettyihin pankkitilirekistereihin. Lisäksi varallisuuden takaisin hankintaa ja menetetyksi tuomitsemisesta koskevan direktiivin saattaminen osaksi jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä (määräaika 23. marraskuuta 2026) sen varmistamiseksi, että talousrikostutkinta käynnistetään järjestelmällisesti rinnakkain rikostutkinnan kanssa. Europolin rahanpesun vastainen julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuus (EFIPPP) on julkaissut käytännön oppaan, johon on koottu tietoa oikeudellisista kehyksistä ja käytännön toimista, joita jäsenvaltioissa ja kolmansissa maissa on toteutettu kumppanuuksien perustamiseksi rahanpesun torjuntaa varten. EMPACT keskeisenä yhteistyömekanismina talousrikostutkimusten tekemisessä.

Helpotetaan digitaalista tutkintaa

Tässä prioriteetissa puheenjohtajavaltio pyrkii määrittelemään mahdollisia ratkaisuja lainvalvonnan edellyttämän tietojen saatavuuden varmistamiseksi tehokkaan lainvalvonnan edellyttämää tietojen saatavuutta käsittelevän korkean tason työryhmän touku-kuussa 2024 antamien suositusten pohjalta. Työryhmän loppuraportti on valmistunut ja siitä keskustellaan joulukuun OSA-neuvostossa. Pj pyrkii myös lisäämään tietoisuutta sisäisen turvallisuuden alan innovoinnin keskeisistä näkökohdista. Lisäksi päivitetään huumausaineiden verkkomyynnin torjuntaa koskevan tietopaketti sosiaalisen median yritysten tukemiseksi, jotta ne voisivat paremmin hallita huumekauppaa koskevaa sisältöä alustoillaan.

Hyödynnetään Schengenin tietojärjestelmän (SIS) kuulutusten mahdollisuuksia

Tämän prioriteetin puitteissa puheenjohtajavaltio pyrkii hyödyntämään kaikkia SIS-järjestelmässä tarjolla olevia välineitä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Asiaa käsittelevässä neuvoston työryhmässä (tietojenvaihtoa oikeus- ja sisäasioiden alalla käsittelevä työryhmä – IXIM) keskusteltiin toteutettavuustutkimuksesta, jonka tarkoituksena on uudistaa lisätietojen vaihtoa SIS-järjestelmässä. Tutkimus otetaan huomioon SIS-asetusten uudelleenlaadinnan tulevassa yleisarvioinnissa. Puheenjohtajavaltio on myös kerännyt jäsenvaltioilta näkemyksiä SIS-asetusten uudelleenlaadinnan täytäntöönpanoon liittyvistä haasteista ja hyvistä käytännöistä.

EU:n yhteistyön vahvistaminen kolmansien maiden kanssa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa

Tämän prioriteetin puitteissa puheenjohtajavaltio pyrkii edelleen vahvistamaan yhteistyötä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden kanssa, näin myös siltä osin kuin on kyse EU:n sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden välisestä kumppanuudesta oikeus- ja turvallisuusasioissa. Lisäksi puheenjohtajavaltio pyrkii hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla huumausaineita koskevaa vuoropuhelua, jota Länsi-Balkanin kumppaneiden kanssa käytiin 12. marraskuuta 2024 nykyisen alueiden välisen yhteistyön tehostamiseksi. Pj:n kaudella on järjestetty useita kokouksia kolmansien maiden kanssa. Samaan aikaan käydään neuvotteluja kansainvälisistä sopimuksista, jotka mahdollistavat henkilötietojen vaihdon Latinalaisen Amerikan maiden ja asiaankuuluvien EU:n virastojen välillä. Neuvotteluja käydään Bolivian, Brasilian, Ecuadorin, Meksikon ja Perun kanssa tehtävistä sopimuksista, jotka mahdollistavat henkilötietojen vaihdon Europolin kanssa. Neuvottelut Brasilian kanssa on saatettu menestyneesti päätökseen.

Liittoutumien muodostaminen synteettisten huumeiden aiheuttamiin uhkiin vastamiseksi

Tavoitteena lisätä tietoisuutta ja valmiutta torjua synteettisiä huumausaineita mm. jatkamalla kansainvälisten kumppanien etsimistä erityisesti Pohjois-Amerikan maiden kanssa ja osallistumalla aktiivisesti Yhdysvaltojen käynnistämän synteettisten huumeiden vastaisen maailmanlaajuisen koalition tavoitteisiin. Jaetaan parhaita käytäntöjä varhaisvaroitusjärjestelmistä ja hoitovaihtoehdoista. Keskustellaan paremmasta yhteistyöstä postinjakelu - ja pakettipalvelujen kanssa. Lisäksi jatketaan huumausaineita koskevaa vuoropuhelua Kiinan kanssa.

Lainvalvonta- ja oikeudellisen yhteistyön vahvistaminen tärkeimpien kolmansien maiden kanssa

Tämän prioriteetin puitteissa puheenjohtajavaltio toteuttaa jatkotoimia, jotka perustuvat neuvoston istunnossaan 13. ja 14. kesäkuuta 2024 antamiin päätelmiin oikeudellisen yhteistyön vahvistamisesta kolmansien maiden kanssa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa (11333/24). Päätelmät edellyttävät jäsenvaltioiden, komission ja

asiaankuuluvien EU:n sidosryhmien (Eurojust, Europol, EPPO jne.) osallistumista. Eurojust on käynnistänyt jäsenvaltioille kyselyn kansainvälisestä yhteistyöstä. Eurojust esittelee tältä pohjalta arvionsa maista, joiden kanssa yhteistyön tiivistäminen on erityisen tärkeää järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kannalta. Päätelmissä mm. esitetään, että jäsenvaltioiden asiantuntijat vaihtavat kokemuksia ja parhaita käytäntöjä oikeudellisesta yhteistyöstä ensisijaisten kolmansien maiden kanssa ja että valmistellaan tiedotuspaketti ensisijaisten kolmansien maiden kanssa tehtävää yhteistyötä varten muiden mahdollisten Eurojustin arvion perusteella toteutettavien toimien ohella.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 4.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Monna Airiainen/SM, monna.airiainen(a)gov.fi, Puh. +358 295 488 360

VAHVA-tunnus

EU/224/2024

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/1307/2023-OM-43

Höyhtyä Julia

22.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; ihmisalakuljetusdirektiivi

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12. – 13.12.2024

Eduskuntatunnus

U 1/2024 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 28.11.2023 ehdotuksen (COM(2023) 755 final) direktiiviksi, jossa vahvistetaan vähimmäissäännöt laittomassa maahantulossa unioniin, kauttakulussa unionin kautta ja unionin alueella oleskelussa avustamisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä korvataan neuvoston direktiivi laittomassa maahantulossa, kauttakulussa ja maassa oleskelussa avustamisen määrittelystä 2002/90/EY ja neuvoston puitepäättös rikosoikeudellisten puitteiden vahvistamisesta laittomassa maahantulossa, kauttakulussa ja maassa oleskelussa avustamisen ehkäisemistä varten 2002/946/YOS (jatkossa ihmisalakuljetusdirektiivi).

Direktiiviehdotusta on käsitelty neuvoston työryhmässä tammikuusta 2024 alkaen. Puheenjohtajan tavoitteena on saavuttaa ihmisalakuljetusdirektiivistä neuvoston yleisnäkemyksenä joulukuun OSA-neuvostossa 12. – 13.12.2024.

Suomen kanta

Puheenjohtajan ehdotus on Suomen puolesta kokonaisarvioon perustuen neuvoston yleisnäkemyksenä hyväksyttävissä.

Suomen kanta perustuu U-asian U 1/2024 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin.

Valtioneuvosto kannattaa lähtökohtaisesti komission ehdotusta ihmisalakuljetusdirektiiviksi. Ehdotuksessa käsitelty vakava rikollisuus voi vaarantaa yleistä järjestystä ja

turvallisuutta. Tehokas maahanmuuttajien salakuljetukseen puuttuminen ja sen ennaltaehkäisy ovat yhteinen haaste, joka vaatii kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja yhteistyötä kaikkien EU-jäsenvaltioiden kanssa. Valtioneuvosto pitää ihmissalakuljetusrikosten vakavuuden vuoksi tärkeänä myös sen torjunnan tehokkuutta, johon komission ehdottamat muutokset osittain liittyvät.

Pääasiallinen sisältö

Alkuperäinen ehdotus

Direktiiviehdotuksen yleisenä tavoitteena on luoda nykyaikainen EU:n rikosoikeudellinen sääntelykehikko päivittämällä nykyistä oikeudellista kehystä. Tätä kautta pyritään puuttumaan ihmissalakuljetukseen liittyviin jatkuvasti muuttuviin haasteisiin, joihin liittyen ehdotuksessa on nostettu esiin esimerkiksi ihmissalakuljetukseen liittyvässä toiminnassa hyödynnettävät digitaaliset välineet. Tavoitteena on saada EU:n käyttöön nykyaikainen rikosoikeudellinen väline, jossa määritellään selkeästi laittomassa maahantulossa EU:n alueelle, kauttakulussa sen kautta ja EU:ssa oleskelussa avustamiseen liittyvä rikos ja määrätään siitä tehokkaat seuraamukset, yhdenmukaistetaan rangaistuksia huomioiden rikosten vakavuus, parannetaan lainkäyttövaltaa, vahvistetaan jäsenvaltioiden resursseja sekä parannetaan tiedonkeruun ja raportoinnin edellytyksiä. Alkuperäisen direktiiviehdotuksen sisältöä on käsitelty tarkemmin asiaa koskevassa U-kirjelmässä (U 1/2024 vp).

Direktiiviehdotukseen neuvotteluissa tehdyt keskeisimmät muutokset

Puheenjohtajan viimeisin asiakirja on jaettu 22.11.2024.

Neuvottelujen aikana keskeisimpiä ovat olleet rikosten määritelmiä ja soveltamisalaa koskevat kysymykset sekä luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevat kysymykset. Neuvottelujen edetessä kriminalisointeja ja seuraamuksia koskevia artikloja on pääosin pyritty selventämään ja / tai joustavoittamaan. Osin ehdotusta on edelleen yhdenmukaistettu muiden rikosoikeudellisten direktiivien, kuten ympäristörikosdirektiivin mallin mukaan.

Soveltamisala (taloudellinen ja aineellinen etu)

Direktiivin yksi keskeinen kysymys on ollut 3 artiklan soveltamisalan määrittäminen. Artiklassa määritellään laittomassa maahantulossa unioniin, kauttakulussa unionin kautta ja unionin alueella oleskelussa avustamista koskeva rikos. Neuvotteluissa on tarkasteltu sitä, tulisiko rikoksen määritelmän pitää sisällään kriteeri taloudellisesta ja aineellisesta edusta, jota rikoksentekijä mahdollisesti teolla saavuttaa. Kysymys on jakanut jäsenvaltioita. Osa jäsenvaltioista on katsonut kriteerin rajoittavan kriminalisoinnin alaa ja mahdollisesti vaikeuttavan syytötoimia, sillä taloudellisen ja aineellisen edun saamisen todistaminen voi olla vaikeaa. Puheenjohtajavaltio on kuitenkin painottanut, että kyse on minimiharmonisoinnista, jolloin jäsenvaltiot voivat kriminalisoida myös tekoja, jotka eivät pidä sisällään kriteeriä taloudellisen tai aineellisen edun saamisesta teon seurauksena. Viimeisimmässä asiakirjassa kriteeri on osa rikoksen määritelmää. Alkuperäisen ehdotuksen mukainen 3 artiklan rikoksen toinen edellytys siitä, että on erittäin todennäköistä, että jollekulle henkilölle aiheutuu teosta vakavaa haittaa, on poistettu ehdotuksesta.

Humanitaarinen apu

Toinen 3 artiklan rikoksen rangaistusala koskeva keskeinen kysymys on ollut humanitaarisen avun rajaaminen kriminalisoinnin ulkopuolelle. Tällaisten toimien kriminalisointi ei ole ollut direktiivin tavoitteena. Komission alkuperäisessä ehdotuksessa humanitaarinen apu rajattiin kriminalisoinnin ulkopuolelle direktiivin johdanto-osassa. Neuvotteluissa

nostettiin esiin kysymys siitä, tulisiko humanitääriin apuun liittyen lisätä artiklatasolle humanitääriin lauseke oikeusvarmuuden parantamiseksi. Toisaalta katsottiin, että asian määrittely johdanto-osassa jättäisi jäsenvaltioille lisää liikkumavaraa humanitääriin avun määrittelyssä kansallisella tasolla. Viimeisimmässä puheenjohtajan asiakirjassa pitäydettiin komission alkuperäisessä ehdotuksessa humanitääriin avun osalta. Humanitääristä lauseketta ei lisätty artiklatasolle ja johdanto-osassa todetaan, että direktiivi ei edellytä tällaisen avun kriminalisointia. Johdanto-osaan tehtiin selvennys muun muassa siitä, että humanitääriin apu voi olla perheenjäsenen avun ja muiden mahdollisten ihmisen perustarpeiden tukemisen ohella myös muun muassa juridisen avun antamista.

Seuraamukset (rangaistustasot)

Luonnollisille henkilöille määrättävät seuraamukset ovat viimeisimmässä versiossa esimerkiksi vähimmäisrangaistuksen enimmäistasojen osalta aiempaa paremmin linjassa Suomen järjestelmän kanssa. Uusimmassa ehdotuksessa minimimaksimirangaistuksia on madallettu (3 vuotta perusmuotoisessa rikoksessa, 8 vuotta törkeässä rikoksessa ja 10 vuotta kuolemaan johtavissa teoissa). Viimeisimpään asiakirjaan on lisätty vakavaa vaarantamista koskeva kriteeri kuolemaan johtavien tekojen osalta. Johdanto-osaan tehty lisäys kuolemaan johtavien tekojen osalta siitä, että 10 vuoden minimimaksimirangaistus koskee ainakin kaikkein törkeimpiä tekoja, kuten murhaa on ollut erityisen tärkeä kansallisen järjestelmän henkeen kohdistuvien tekojen rangaistussäännösten soveltumisen kannalta.

Toisin kuin komission ehdotuksessa, puheenjohtajan viimeisimmässä ehdotuksessa direktiivin mukaisista rikoksista tuomituille henkilöille vahvistettavat mahdolliset lisäseuraamukset ovat harkinnanvaraisia. Jäsenvaltion valittavissa on, mitä lisäseuraamuksia se ottaa käyttöön.

Seuraamukset (oikeushenkilöt)

Oikeushenkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevaa sääntelyä on pyritty yhdenmukaistamaan 11.4.2024 hyväksytyn ympäristörikosdirektiivin kanssa. Jäsenvaltiot voisivat näin ollen valita joko liikevaihtoperusteisesta sakosta (5 ja 3 %) tai kiinteisiin summiin perustuvasta sakosta (40 ja 24 miljoonaa euroa) enimmäisrangaistuksen vähimmäistason. Myös oikeushenkilöille määrättäviä seuraamuksia koskeva luettelo on muutettu valinnaiseksi ja siitä on poistettu joitakin seuraamuksia. Sakon ohella muilta osin valinnanvarainen lista sisältää edelleen joitain Suomen järjestelmälle vieraita elementtejä.

Muilta osin artikloihin on tehty pääosin joustavuutta lisääviä muutoksia, mikä vastaa Suomen neuvottelutavoitteita. Törkeän rikoksen määritelmää 6 artiklassa on muutettu sanamuodoltaan selkeämmäksi. Oleskelussa avustamisen kriminalisointi on jätetty harkinnanvaraiseksi törkeän rikoksen määritelmässä, jolloin törkeä rikos voi tulla kyseeseen ainakin maahantulon ja kauttakulun avustamista koskevissa teoissa. Koventamis- ja lieventämisperusteita koskevat artiklat on muotoiltu valinnaisiksi siten, että jäsenvaltioiden tulee ottaa käyttöön yksi tai useampi peruste. Rangaistuksen koventamisperusteita koskeva lista sisältää kuitenkin edelleen joitain Suomen järjestelmälle vieraita elementtejä.

Vanhentumisaikojen koskeva artikla on edennyt edellä esitetystä Suomen tavoitteiden kannalta oikeaan suuntaan. Kuitenkin viimeisimmässä asiakirjassa törkeän rikoksen osalta tuomitun vankeusrangaistuksen vanhentumista koskeva määräys on sidottu vain teon rangaistusasteikkoon ja vaihtoehto vanhentumisen sitomisesta tuomitun vankeusrangaistuksen keston poistettu. Ehdotukseen pyritään saamaan vielä selvennystä.

Myös lainkäyttövaltaa koskevaa artiklaa on muokattu joustavammaksi. Artiklasta on poistettu muun muassa kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on ulotettava lainkäyttövaltansa kuolemaan johtavien tekojen yrityksiin. Tutkintakeinoja koskevan artiklan sanamuotoa on muokattu vastaamaan ympäristörikosdirektiivin muotoilua.

yhdenmukaisuuden näkökulmasta. Raportointivelvoitteita koskevaa artiklaa on kohtuullistettu ja muotoiltu vähemmän yksityiskohtaiseksi. Alkuperäisen ehdotuksen mukainen yhden vuoden täytäntöönpano-aika on muutettu kahdeksi vuodeksi siten, että jäsenvaltioiden olisi saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään kahden vuoden kuluttua direktiivin voimaantulosta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotuksen oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimus) 83 artiklan 2 kohta, jossa määrätään EU:n toimivallasta vahvistaa vähimmäissäännöt, kun jäsenvaltioiden lakien ja asetusten lähentäminen rikosoikeuden alalla osoittautuu välttämättömäksi jonkin unionin politiikan tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi alalla, jolla on toteutettu yhdenmukaistamistoimenpiteitä. Yhteisen maahanmuuttopolitiikan alaa, erityisesti maahantulon ja oleskelun edellytyksiä, laitonta maahanmuuttoa ja luvaton oleskelua koskevia säännöksiä sekä EU:n ulkorajojen valvontaa, on jo yhdenmukaistettu SEUT-sopimuksen V osaston (Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue) 2 luvun (Rajavalvonta-, turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka) alalla annetun unionin säännösten nojalla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa (EP) vastuuvaliokunta on kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE), jossa asian esittelijä on Birgit Sippel (S&D).

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024 (OSA-neuvosto 12.–13.12.2024).

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 11.12.2024 (OSA-neuvosto 12.–13.12.2024).

Direktiiviehdotusta koskevasta U-kirjelmästä U 1/2024 vp ovat antaneet lausuntonsa lakivaliokunta (LaVL 4/2024 vp) sekä hallintovaliokunta (HaVL 4/2024 vp).

Lakivaliokunta on lausunnossaan (LaVL 4/2024 vp vp) tuonut esiin muun muassa sen, että direktiivin rangaistavuuden alan määrittelyyn sisältyy tulkinnanvaraisuuksia. Kyse on lausunnon mukaan muun muassa siitä, mitä direktiiviehdotuksessa tarkoitetaan rangaistavuuden ulkopuolelle jäävillä humanitaarisella avulla ja perustarpeiden tukemisella. Lakivaliokunta katsoi, että rangaistavan ja sen ulkopuolelle jäävän toiminnan alaa on siten perusteltua vielä selkeyttää ja, että rangaistavuuden alan rajoja tulisi sisällyttää artiklatasolle.

Lakivaliokunta katsoi lausunnossaan myös, että valtioneuvoston kannassa on aiheellisesti kiinnitetty huomiota direktiiviehdotuksen vankeusrangaistusten korkeaan tasoon. Valiokunta piti tärkeänä, että luonnollisille henkilöille sekä oikeushenkilöille määrättävien lisäseuraamusten määrittelyyn jää riittävästi kansallista liikkumavaraa. Valiokunta kiinnitti muun ohella huomiota lisäksi siihen, että on perusteltua pyrkiä siihen, etteivät ehdotetut säännökset edellytä rikoslajispesifisiä koventamis- tai lieventämisperusteita, vaan että niiden tavoitteet voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamista koskevan 6 luvun säännösten perusteella. Tärkeäksi katsottiin myös, että kiinnitetään huomiota uhrin asemaan.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan (HaVL 4/2024 vp) todennut, että ihmissalakuljetus itsessään on yksi keskeisistä rajat ylittävistä rikollisuuden muodoista, ja haasteita on nykyisellään havaittu sekä rikosvastuun kohdentamisessa, kun arvioidaan sitä, missä maassa päärikos on tapahtunut, ja toisaalta myös tähän liittyvässä jäsenmaiden välisessä yhteistyössä. Lausunnossa katsottiin, että mikäli direktiiviehdotuksella kyetään vastaamaan näihin haasteisiin, se on esitutkintaviranomaisten näkökulmasta tilannetta selkeyttävä muutos. Lausunnossa katsottiin lisäksi, että rikostunnusmerkistön kehittämisessä ja säädösvalmistelussa tulisi huomioida, että rikollisten toimintamallit ja rikosten tekotavat muuttuvat ja moninaistuvat. Esitutkintaviranomaisten näkökulmasta tärkeäksi katsottiin, että säännönmukaisesti arvioidaan myös käytössä olevia tutkintakeinoja ja havaittujen tarpeiden mukaisesti kehitetään tähän liittyen myös kansallista lainsäädäntöä.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Alkuperäiseen ehdotukseen sekä tällä hetkellä käsiteltävänä olevaan neuvotteluehdotukseen sisältyisi laittomassa maahantulossa unioniin, kauttakulussa unionin kautta ja unionin alueella oleskelussa avustamista koskeva rikos 3 artiklassa sekä tällaisen rikoksen törkeää tekemuotoa koskeva 6 artiklan 3 kappale. Ainakin törkeää tekemuotoa koskevan teon määrittelystä seuraisi muutostarpeita Suomen rikoslakiin (39/1889). Rikoslain törkeää laittoman maahantulon järjestämistä (8 a §) koskeva tunnusmerkistö ei esimerkiksi mainitse törkeän teon tunnusmerkistöön kuuluvana elementtinä sitä, että rikoksen kohteena olleet kolmansien maiden kansalaiset ovat olleet erityisen haavoittuvassa asemassa, kuten ilman huoltajaa olevat alaikäiset.

Rikoslain 8 §:n laittoman maahantulon järjestämisestä voidaan tuomita vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Enimmäisrangaistus nousisi direktiivin seurauksena kolmeen vuoteen. Rikoslain 8 a §:n törkeän laittoman maahantulon järjestämisestä voidaan tuomita vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi. Enimmäisrangaistus nousisi direktiivin seurauksena kahdeksaan vuoteen.

Rikoslaisissa tuomitun vankeusrangaistuksen raukeaminen on sidottu tuomitun vankeusrangaistuksen keston. Mikäli törkeää rikosta koskeva vanhentumisaika tulisi sitoa teon rangaistusasteikkoon, ei rikoslaisissa esitetty vanhentumisaika vastaisi aina direktiivissä esitettyä riippuen siitä, kuinka pitkä vankeusrangaistus rikoksesta määrättäisiin yksittäistapauksessa. Tämä tarkoittaisi sitä, että törkeän rikoksen minimirangaistusta tulisi nostaa siten, että tuomitun vankeusrangaistuksen raukeaminen vastaisi aina direktiivissä ehdotettua.

Suomen rikoslain 9 luvussa on säännökset oikeushenkilölle määrättävästä yhteisösakosta. Säännösten mukaisesti yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Alin yhteisösakon rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa. Ihmissalakuljetusdirektiiviehdotus sisältää jo hyväksytyn ympäristörikosdirektiivin enimmäistasoa vastaavat määritykset yhteisösakolle: sekä liikevaihtoperusteisen että kiinteät summat.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 22 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat rikosoikeutta koskevat asiat 18 §:n 25 kohdassa säädetyin poikkeuksin. Jälkimmäisen kohdan mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat asiat, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun kysymys on maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta. Asia kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiiviehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on käsitelty ehdotusta koskevassa U-kirjelmässä (U 1/2024 vp).

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Kun kyse on Schengen säännöstöön liittyvästä asiasta, niin keskustelu oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa käydään sekakomiteassa. Siihen osallistuvat EU:n jäsenmaat ja 4 EU:n ulkopuolista maata, jotka ovat liittyneet Schengen-sopimukseen (Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi). Sekakomiteassa käydyn keskustelun jälkeen asia hyväksytään OSA-neuvostossa.

Asiakirjat

15916/24

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Julia Höyhty, tel. 0295150257

VAHVA-tunnus

EU/1307/2023

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/445/2024-OM-30

Koivukari Kristiina

25.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista riistoa koskeva direktiivi

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokous 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

U 14/2024 vp, UJ 24/2024 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Joulukuun oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa on tarkoitus hyväksyä neuvoston yleisnäkemyks komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta (COM(2024) 60 final, ns. CSA-direktiiviehdotus).

Direktiiviehdotuksen käsittely on aloitettu neuvoston rikosasiayhteistyön työryhmässä (COPEN) 8.4.2024.

Eduskunnalle on toimitettu asiassa U-jatkokirjelmä UJ 24/2024 vp, jonka käsittely on kesken.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä neuvoston yleisnäkemyksen.

Suomen kanta perustuu UJ 24/2024 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin. U-jatkokirjeen käsittely eduskunnassa on kesken.

Valtioneuvosto katsoo, että direktiiviehdotus on kehittynyt monilta osin Suomen neuvottelutavoitteiden mukaiseen suuntaan. Valtioneuvoston kannan mukaisesti neuvotteluissa on saatu kansallista liikkumavaraa muun muassa seuraamusten koventamisperusteita, syyteoikeuden vanhentumisaikoja ja vahingonkorvausta koskevaan sääntelyyn. Myös ehdotuksen laaja-alaisia ja osittain epätasällisiä vähimmäissääntöjä rikosten määrittelystä on neuvotteluissa saatu täsmennettyä. Jatkoneuvotteluissa on tärkeää pyrkiä säilyttämään riittävä kansallinen liikkumavara ja varmistamaan, että uudet velvoitteet tulisivat olemaan mahdollisimman pitkälle yhteensovitettavissa kansallisen lainsäädännön peruslähtökohtien kanssa.

Suomi on edistänyt neuvotteluissa määrätietoisesti yhteistyössä muiden samanmielisten jäsenvaltioiden kanssa suostumuksen puuttumiseen perustuvan raiskaussäännöksen sisällyttämistä direktiiviin. Valtioneuvosto kannattaa sitä, että direktiiviin sisällytettäisiin suostumuksen puuttumiseen perustuva raiskaussäännös (3 artikla).

Valtioneuvosto katsoo, että lasten kanssa työskentelevien ja säännöllisessä kontaktissa lasten kanssa olevien vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on yksi tärkeä keino, jolla lapsia voidaan suojella. Valtioneuvosto on tästä syystä neuvottelutilanne huomioiden valmis hyväksymään puheenjohtajamaan ehdottaman rikostaustan tarkistamiseen velvoittavan säännöksen, vaikka se kiristää voimassa olevaa sääntelyä. Ehdotettuun sääntelyyn on pyritty saamaan joustavuutta ja liikkumavaraa, jotta asiasta voitaisiin jatkossakin säätää kansallisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Valtioneuvosto muodostaa lopullisen kantansa puheenjohtajan lopulliseen ehdotukseen neuvoston yleisnäkemykseksi kokonaisarviointin pohjalta.

Pääasiallinen sisältö

Direktiivin muutosehdotuksen tarkoituksena on tehostaa lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumista varmistamalla, että teknologinen kehitys on huomioitu sekä kriminalisoinneissa mahdollisina lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekotapoina että keinoina tutkia ja selvittää näitä rikoksia. Lisäksi direktiiviehdotuksen tarkoituksena on tehostaa rikosten ennaltaehkäisyä ja torjuntaa, vahvistaa rikosten uhreille tarjottavaa tukea sekä edistää osapuolten välistä yhteistyötä rikosten ehkäisemisessä ja torjumisessa niin kansallisesti kuin jäsenvaltioiden välilläkin.

Alkuperäisen ehdotuksen sisältöä on käsitelty tarkemmin asiaa koskevassa U-kirjelmässä (U 14/2024 vp) ja puheenjohtajan viimeisintä kompromissiehdotusta U-jatkokirjeessä UJ 24/2024 vp.

Direktiiviehdotukseen neuvotteluissa tehdyt keskeisimmät muutokset

Neuvotteluissa Suomelle keskeisimpiä kysymyksiä ovat olleet suostumuksen määritelmä ja soveltamisala, rikosten määritelmät, raskauttavat seikat, vanhentumisaikat, oikeushenkilön rangaistusvastuu sekä lasten kanssa työskentelevien ja vapaaehtoistoimijoiden rikostaustan selvittäminen ja ilmoittamisvelvollisuus rikoksista.

Neuvottelujen aikana direktiiviehdotus on alla kuvatulla tavalla muuttunut monilta osin Suomen neuvottelutavoitteiden mukaiseen suuntaan. Neuvottelut ovat kuitenkin vielä kaikkien artiklojen osalta kesken.

Voimassa olevan direktiivin 3 artiklaan sisältyy velvoite kriminalisoida muun muassa raiskaus. Komissio on ehdottanut artiklaan kohtia, joissa suojaikärajan ylittäneeseen lapseen kohdistuva raiskaus on määritelty suostumuksen puuttumiseen perustuvaksi. Suomen lainsäädäntöön sisältyy jo tällainen rangaistussäännös, eikä ehdotettu säännös siksi ole Suomen lainsäädännön kannalta sisällöllisesti ongelmallinen. Neuvotteluissa Suomi on suuren valiokunnan aiemman kannan mukaisesti (SuVL 14/2023 vp) kannattanut tällaisen suostumuksen puuttumiseen perustuvan raiskaussäännöksen sisällyttämistä direktiiviin. Viimeisimmässä puheenjohtajan ehdotuksessa suojaikärajan ylittäneitä lapsia koskeva raiskausrikoksen määritelmä viittaa suostumuksen puuttumiseen. Suostumuksen yksityiskohtaisempaa määritelmää on kuitenkin kavennettu verrattuna komission alkuperäiseen ehdotukseen, ja määrittelyä on osittain siirretty direktiivin johdantosaan, koska osa jäsenvaltioista vastustaa velvoitetta perustaa raiskaussäännös olenaisilta osin suostumuksen puuttumiseen ja suostumuksen määrittelemistä direktiivissä.

Rikosten määritelmät ja rangaistustasot

Direktiiviin on ehdotettu sisällytettäväksi kolme uutta rikoksen määritelmää. 5a artikla velvoittaisi kriminalisoimaan tekoja, jotka liittyvät neuvoihin ja ohjeisiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekemiseksi. 7 artiklassa velvoitettaisiin kriminalisoimaan pääsyn hankkiminen reaaliaikaiseen suoratoistoon, jossa esitetään lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa tai seksuaalista riistoa. 8 artikla koskee sellaisen tietoyhteiskunnan palvelun hallinnoimista ja ylläpitämistä, joka helpottaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekemistä. Näiden artiklojen sisältämiä laaja-alaisia ja osittain epätasällisiä vähimmäis sääntöjä rikosten määrittelystä on neuvotteluissa pyritty täsmentämään niin, että ne olisivat soveltamisasaltaan tarkoituksenmukaisia ja yleisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisia.

Rangaistusten suhteellisuuden huomioimiseksi puheenjohtajan ehdotuksessa on laskettu enimmäisrangaistusten vähimmäistasoja verrattuna komission ehdottamiin rangaistuksiin. Arvion mukaan Suomessa rikoslaissa säädetyt rangaistukset täyttävät puheenjohtajan ehdotuksen mukaiset enimmäisrangaistusten vähimmäistasot.

Raskauttavat seikat ja oikeushenkilön rangaistusvastuu

Raskauttavia seikkoja koskevaa 11 artiklaa on muutettu neuvotteluissa vastaamaan muiden direktiivien sääntelyä: artiklassa velvoitettaisiin sisällyttämään kansalliseen lainsäädäntöön yksi tai useita luetelluista ankaroittamisperusteista, kun voimassa oleva direktiivi lähtee siitä, että kaikki luetellut perusteet tulisi sisällyttää kansalliseen sääntelyyn. Myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta ja seuraamuksia koskeviin velvoitteisiin 13 ja 14 artiklassa on lisätty kansallista liikkumavaraa ja ne on muutettu vastaamaan muissa viime aikoina hyväksytyissä direktiiveissä omaksuttuja sääntelymalleja.

Vanhentumisajat ja vahingonkorvausvastuu

Vanhentumisajoja koskevaa ehdotusta 16a artiklassa on neuvotteluissa muutettu Suomen tavoitteiden mukaisesti niin, että vanhentumisajat olisivat tarkoituksenmukaisia ja niissä otettaisiin huomioon jäsenvaltioiden järjestelmien perusteet. Viimeisimmässä puheenjohtajan ehdotuksessa vanhentumisajoja on lyhennetty selvästi verrattuna alkuperäiseen ehdotukseen, mutta kuitenkin niin, että vanhentumisajat jatkuisivat ankarimmin rangaistavissa teoissa rikoksen vakavuudesta riippuen vähintään 10 tai 20 vuotta asianomistajan täysi-ikäistymisen jälkeen. Alkuperäisessä ehdotuksessa asianomistajan täysi-ikäistymisestä alkavat vanhentumisajat olivat 20, 25 ja 30 vuotta.

Rikostaustan selvittäminen

Voimassa olevan direktiivin 2011/93/EU 12 artiklassa veloitetaan jäsenvaltiot säätämään oikeudesta pyytää rikosrekisteritiedot henkilöistä, joita rekrytoidaan työhön tai vapaaehtoistoimintaan lasten kanssa. Muutosehdotuksen perusteella tällaisiin tehtäviin työntekijöitä ja vapaaehtoisia rekrytoivilla työnantajilla ja vapaaehtoistehtävien järjestäjillä olisi aiemman oikeuden sijaan *velvollisuus* pyytää rikosrekisteriote. Ehdotuksessa rikostaustan selvittämisvelvollisuus on lisäksi laajennettu koskemaan sellaisia järjestötyöntekijöitä, jotka työssään käsittelevät lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia.

Ehdotettuun artiklaan on pyritty saamaan joustavuutta ja liikkumavaraa, jotta asiasta voitaisiin jatkossakin säätää kansallisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla ja jotta viranomaisten, työnantajien ja vapaaehtoistoiminnan järjestäjien hallinnollinen taakka ei lisääntyisi kohtuuttomasti. Tavoiteltua joustavuutta sääntelyyn ei kuitenkaan ole saatu, joskin velvollisuutta on viimeisimmässä ehdotuksessa rajattu niin, että se koskisi ainakin kaikkein keskeisimpiä toimialoja, joita olisivat lastensuojelu, opetus- ja kasvatus, lastenhoito ja terveydenhuolto. Velvollisuuden laajentaminen muiden alojen toimijoihin jäisi kansallisen harkinnan varaan.

Ilmoittamisvelvollisuus rikoksista ja yhteensopivuus muun EU-sääntelyn kanssa

Komission alkuperäisessä ehdotuksessa lapsiin kohdistuvista rikoksista ilmoittamista koskevaan 17 artiklaan ehdotettiin lisättäväksi tietyillä keskeisimmillä aloilla lasten kanssa työskenteleville velvollisuus ilmoittaa viranomaisille, jos he epäilevät, että lapseen on kohdistunut tai kohdistuu jokin direktiivissä tarkoitettu rikos. Puheenjohtajan viimeisimmässä ehdotuksessa nimenomainen ilmoitusvelvollisuus on ehdotettu poistettavaksi. Voimassa olevan direktiivin 17 artiklan tavoin ehdotettu artikla edellyttää kuitenkin sitä, etteivät kansalliset salassapitoa ja ammattisalaisuutta koskevat säännökset estä ilmoittamasta lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotuksen oikeusperustoiksi on määritelty Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 82 artiklan 2 kohta ja 83 artiklan 1 kohta. Myös nyt muutettava direktiivi 2011/93/EU annettiin näiden oikeusperustojen nojalla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa (EP) vastuuvaliokunta on kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE), jossa asian esittelijä on Jeroen Lenaers (EPP). Ehdotusta käsittelevät lisäksi kulttuurin ja koulutuksen valiokunta (CULT), naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunta (FEMM) ja oikeudellisten asioiden valiokunta (JURI).

Esittelijän raporttiluonnos on annettu huhtikuussa 2024.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024 (OSA-neuvosto 12.–13.12.2024).

Eduskuntakäsittely

Jatkokirjelmä U 14/2024 vp - UJ 24/2024 vp on jaettu eduskuntaan 22.11.2024. Valiokunta päätti lähettää kirjelmän mahdollisia toimenpiteitä varten perustuslakivaliokuntaan, hallintovaliokuntaan, lakivaliokuntaan ja sivistysvaliokuntaan. Lakivaliokunta käsittelee asiaa kokouksessaan 26.11.2024.

Suuri valiokunta 11.12.2024 (OSA-neuvosto 12.–13.12.2024).

Direktiiviehdotusta koskevasta U-kirjelmästä U 14/2024 vp ovat antaneet lausuntonsa lakivaliokunta (LaVL 10/2024 vp), hallintovaliokunta (HaVL 8/2024 vp) ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunta (TyVL 5/2024 vp). Suuri valiokunta on hyväksynyt eduskunnan kannan SuVEK 51/2024 vp, jonka mukaisesti valiokunta on yhtynyt erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Lakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota erityisesti liian pitkälle menevään EU:n rikosoikeudelliseen sääntelyyn, kriminalisointivelvoitteiden alan tarkemman määrittelemisen tarpeeseen, rangaistusten suhteellisuuteen, oikeushenkilöiden seuraamuksia koskevan sääntelyn riittävän liikkumavaran turvaamiseen ja yhdenmukaisuuteen muiden direktiivien velvoitteiden kanssa, riittävän liikkumavaran varmistamiseen raskauttavia seikkoja koskevissa velvoitteissa sekä vanhentumisaikojen tarkoituksenmukaisuuden varmistamiseen.

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevasta velvoitteesta lakivaliokunta katsoi, että ehdotettuun artiklaan tulee pyrkiä saamaan riittävästi joustavuutta ja liikkumavaraa, jotta asiasta voidaan säätää kansallisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Direktiiviehdotukseen sisältyvistä velvoitteista aiheutuisi muutostarpeita Suomen kansalliseen lainsäädäntöön. Keskeisimmät muutostarpeet johtuvat rikoksenteko-oppaisiin ja –neuvoihin liittyvien tekojen kriminalisointivelvoitteen sisältävästä 5a artiklasta, rikostaustan selvittämistä koskevasta 12 artiklasta, oikeushenkilöiden seuraamuksia koskevasta 14 artiklasta, vanhentumisaikoja koskevasta 16a artiklasta sekä mahdollisesti rikoksista ilmoittamista koskevasta 17 artiklasta.

Direktiiviehdotuksen vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön on arvioitu U-kirjelmässä U 14/2024 vp.

Direktiiviehdotuksessa on kysymys rikoslainsäädännöstä, joka kuuluu osin maakunnan ja osin valtakunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 12, 13 ja 25 kohtien ja 27 §:n 22, 23, 24, 29 ja 30 kohdan mukaisesti.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiiviehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu U-kirjelmässä U 14/2024 vp.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

14960/24 ja 14969/24 (viimeisimmät puheenjohtajan jäsenvaltioille jakamat tekstiehdotukset)

Neuvostossa käsiteltävä asiakirja ei ole vielä saatavilla.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM / Kristiina Koivukari, +358 2951 50185

VAHVA-tunnus

EU/445/2024

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/1556/2022-OM-68

Aalto Mari

28.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; Direktiivi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien harmonisoinnista

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokous 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

U 101/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio teki 7.12.2022 ehdotuksen direktiiviksi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistamisesta (maksukyvyttömyysdirektiivi II) (COM(2022) 702 final). Ehdotuksesta on tarkoitus hyväksyä osittainen yleisnäkemyks oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 12.–13.12.2024. Osittainen yleisnäkemyks koskisi ehdotuksen osastoja II (takaisinsaanti), III (pesähoitajan ja selvittäjän tiedonsaanti), V (johdon velvollisuus hakea yritys maksukyvyttömyysmenettelyyn) ja VIII (kansallisista maksukyvyttömyysmenettelyistä julkaistava informaatiolehti). Muiden ehdotuksen osastojen käsittely jatkuu Puolan puheenjohtajuuskaudella keväällä 2025. Osittaista yleisnäkemyksä hyväksyttäessä ei ole näkyvyyttä siihen, mitä muille ehdotuksen osastoille tapahtuu.

Perusmuistiota laadittaessa puheenjohtajan lopullista ehdotusta osittaiseksi yleisnäkemykseksi ei ole saatavilla. Perusmuistio perustuu puheenjohtajan viimeisimpään 21.11.2024 päivättyyn kompromissiehdotukseen osittaiseksi yleisnäkemykseksi. Puheenjohtajan mukaan ehdotusta osittaiseksi yleisnäkemykseksi käsitellään 4.12. Coreperissa.

Eduskunnalle on toimitettu asiassa U-jatkokirjelmä UJ 26/2024 vp, jonka käsittely on kesken.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä neuvoston osittaisen yleisnäkemyksen.

Suomen kanta perustuu UJ 26 /2024 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin. U-jatkokirjeen käsittely eduskunnassa on kesken.

Suomen kannat direktiiviehdotukseen on määriteltty valtioneuvoston kirjelmässä U 101/2022 vp ja jatkokirjelmässä UJ 16/2024 vp, joissa todetaan mm. seuraavasti:

Suomi tukee komission ehdotuksen tavoitteita ja pitää tärkeänä sitä, että kaikissa jäsenvaltioissa maksukyvyttömyysmenettelyt toimivat tehokkaasti ja mahdollistavat mahdollisimman korkean velkojen takaisinperintäasteen myös jäsenvaltioiden rajojen yli. Suomi katsoo, että EU:n kilpailukyvyn ja pääomamarkkinaunionin kannalta on tärkeää edistää oikein kohdennettua harmonisaatiota myös maksukyvyttömyyslainsäädännön alalla rajat ylittävien maksukyvyttömyystilanteiden osalta. Harmonisoinnin tulisi edistää maksukyvyttömyysmenettelyiden tehokkuutta ja läpinäkyvyyttä koko EU:ssa.

Osana viime vaiheen neuvotteluja ja saavutettavaa kokonaisratkaisua Suomi muodostaa asiassa lopullisen kannan huomioiden myös Suomen tavoitteet pääomamarkkinaunionin kehittämiseksi.

Valtioneuvosto täydentää kantaansa seuraavasti:

Valtioneuvosto katsoo, että puheenjohtajan ehdottamassa muodossa direktiiviehdotus on kehittynyt monilta osin Suomen neuvottelutavoitteiden mukaiseen suuntaan.

Takaisinsaannin, pesänhoitajan ja selvittäjän tiedonsaannin ja maksukyvyttömyysmenettelyjä koskevan informaatiolehden osalta artikloihin on tehty sääntelyn joustavuutta lisääviä muutoksia, mikä vastaa Suomen neuvottelutavoitteita.

Lisäksi puheenjohtajan viimeisin ehdotus osittaiseksi yleisnäkemykseksi sisältää poikkeusmahdollisuuden johdon velvollisuuteen hakea yritys maksukyvyttömyysmenettelyyn, minkä vuoksi valtioneuvosto katsoo, että kompromissiehdotus voidaan hyväksyä.

Valtioneuvosto tunnistaa tarpeen joustavuudelle erityisissä hätätilanteissa ja on avoin tarkastelemaan mahdollista puheenjohtajan kompromissia tähän liittyen direktiiviehdotuksen yleisissä säännöksissä.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti puheenjohtajan viimeisimpään ehdotukseen osittaiseksi yleisnäkemykseksi.

Pääasiallinen sisältö

Alkuperäisen direktiiviehdotuksen sisältöä on käsitelty asiaa koskevassa U-kirjelmässä U 101/2022 vp ja kesän 2024 tilannetta U-jatkokirjelmässä UJ 16/2024 vp. Tässä perusmuistiossa keskitytään kuvaamaan lyhyesti neuvotteluissa tehdyt keskeisimmät muutokset osittaiseen yleisnäkemykseen sisällytettäviin osastoihin (II takaisinsaanti, III pesänhoitajan ja selvittäjän tiedonsaanti, V johdon velvollisuus hakea yritys maksukyvyttömyysmenettelyyn ja VIII kansallisista maksukyvyttömyysmenettelyistä julkaistava informaatiolehti). Kuvaus perustuu jäsenvaltioille 21.11. jaettuun puheenjohtajan kompromissiehdotukseen.

Direktiiviehdotus on osa toimenpiteitä pääomamarkkinaunionin kehittämiseksi. Eurooppa-neuvosto kehotti päätelmissään 17.–18.4.2024 komissiota ja neuvostoa edistämään pääomamarkkinaunionia koskevaa työtä ilman aiheetonta viivytystä, jotta luodaan aidosti yhteytyneet eurooppalaiset pääomamarkkinat, jotka ovat kaikkien unionin kansalaisten ja yritysten saatavilla ja jotka hyödyttävät kaikkia jäsenvaltioita. Kansallisten maksukyvyttömyysmenettelyjen olennaisten näkökohtien yhdenmukaistaminen mainitaan Eurooppa-neuvoston päätelmissä yhtenä tällaisena toimenpiteenä, minkä vuoksi puheenjohtaja on pyrkinyt nopeuttamaan ehdotuksen käsittelyä neuvostossa.

Yleiset säännökset (I osasto)

Puheenjohtajan viimeisin kompromissiehdotus sisältäisi I osaston säännöksiä, kuten määritelmiä, siltä osin kuin ne liittyvät osittaisen yleisnäkemyksen muihin osastoihin. Uudessa säännöksissä todetaan, että ehdotuksen sääntely on minimiharmonisaatiota.

Lisäksi puheenjohtajan viimeisimmässä kompromissiehdotuksessa on hakasulkeissa ollut mukana jäsenvaltioille mahdollisuus poikkeustilanteissa poiketa direktiivin säännöksistä. On vielä epäselvää, sisältyykö tämä säännös puheenjohtajan ehdotukseen osittaiseksi yleisnäkemykseksi. Poikkeustilanteen arviointi on puheenjohtajan viimeisimmässä kompromissiehdotuksessa määritelty niin, että se perustuisi erilaisista luonnonkatastrofeista taikka merkittävästä tai äkillisestä muutoksesta jäsenvaltion sosioekonomiseen tilanteeseen johtuviin poikkeuksellisiin olosuhteisiin, kuten systeemikriisiin. Lisäksi komissio hyväksyisi tai hylkäisi poikkeustoimenpiteet jälkikäteisesti kahden kuukauden kuluessa siitä, kun ne on notifioitu.

Takaisinsaanti (II osasto)

Puheenjohtajan viimeisimmän kompromissiehdotuksen takaisinsaantiajat ja -perusteet ovat komission ehdotuksen mukaiset tai rajatummalla. Johdanto-osan perustelukappaleet sisältävät edelleen tiettyjä epäselvyyksiä. Luonnollisten henkilöiden henkilökohtaiseen piiriin kuuluvien oikeustoimien katsotaan olevan direktiivin soveltamisalan ulkopuolella. Kokonaisuudesta johtunee vain rajattu muutostarpeita kansalliseen lainsäädäntöön.

Puheenjohtaja on viimeisimmässä kompromissiehdotuksessaan kokonaan poistanut takaisinsaantikanteiden vireillepanon kolmen vuoden määräaikaa koskevan säännöksen. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomi voisi säilyttää kuuden kuukauden ja yhden vuoden määräaikaansa. Toisaalta määräajalle ei tulisi ylärajaa, jolloin muut jäsenvaltiot voisivat säilyttää nykyisiä pidempiä määräaikojaan.

Pesäinhoitajan ja selvittäjän tiedonsaanti (III osasto)

Aiemmissa kirjelmissä kuvattuun verrattuna olennaisimmat muutokset puheenjohtajan viimeisimmässä kompromissiehdotuksessa liittyvät siihen, että jäsenvaltioilla olisi kansallisesti mahdollisuus säätää tarkemmista edellytyksistä sille, miten tarkalleen tieto ulkomaisille pesäinhoitajille tai selvittäjälle ehdotuksen liitteen listassa olevista omaisuusrekistereistä annetaan. Edellytykset eivät saisi kuitenkaan olla epäedullisempia verrattuna niihin edellytyksiin, jotka kotimaisille pesäinhoitajille asetetaan.

Pesäinhoitajan ja selvittäjän tiedonsaantia koskevien ehdotusten osalta suurimmat huolet ovat liittyneet kolmansien henkilöiden pankkitilitietojen tietosuojaan. Viimeisimmässä kompromissiehdotuksessa tiedonsaanti sekä velallisen että kolmansien henkilöiden pankkitilitiedoista on kuitenkin hyvin rajallista, eikä se sisällä esimerkiksi tilitapahtumatietoja. Puheenjohtajan ehdotus ei myöskään enää sisällä pakollista roolia tuomioistuimille tiedonhaussa. Jäsenvaltiot voisivat osoittaa direktiivin vaatimat tiedonhakekriteerit myös viranomaisille ja tietyiltä osin suoraan pesäinhoitajille ja selvittäjille.

Viimeisimmän kompromissiehdotuksen uudessa johdanto-osan perustelukappaleessa todetaan, että jäsenvaltioiden tulisi luoda ”työkalut” arvopaperien omistajien tunnistamiseen tuomioistuimen, pesähoitajan tai selvittäjän taikka muun toimivaltaisen viranomaisen vaatimuksesta.

Johdon velvollisuus hakea yritys maksukyvyttömyysmenettelyyn (V osasto)

Viimeisin kompromissiehdotus edellyttää komission ehdotuksen mukaisesti, että yhtiön johdolle asetetaan velvollisuus hakea maksukyvyttömäksi tullut yhtiö maksukyvyttömyysmenettelyyn. Hakemus olisi jätettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun yhtiön johto tuli tai olisi pitänyt tulla tietoiseksi yhtiön maksukyvyttömyydestä. Lisäksi yhtiön johto olisi henkilökohtaisesti vastuussa vahingosta, joka yhtiön velkojille aiheutuu hakemuksen jättämistä koskevan velvollisuuden laiminlyönnistä. Vahingonkorvausvastuun yksityiskohdat sekä käsitteet ”johto” ja ”maksukyvyttömyys” voitaisiin määritellä kansallisesti. Käytännössä velvollisuus kohdistuisi Suomessa todennäköisesti osakeyhtiöiden ja osuuskuntien hallituksille.

Puheenjohtajan viimeisin kompromissiehdotus sisältää tältä osin jäsenvaltiolle mahdollisuuden säätää tiettyjä poikkeuksia. Viimeisimmän kompromissiehdotuksen mukaan hakemusta maksukyvyttömyysmenettelyyn ei tarvitsisi tehdä, jos on tehnyt taloudellisista vaikeuksista ilmoituksen julkiseen rekisteriin. Tällaisesta ilmoitusvelvollisuudesta säädetään Suomen osakeyhtiölaissa.

Kansallisista maksukyvyttömyysmenettelyistä saatavilla oleva tieto (VIII osasto)

Kansallisista maksukyvyttömyysmenettelyistä julkistettavaa tietolehteä koskevaa VIII osastoa ei ole juurikaan muutettu komission ehdotuksen mukaisesta. Joitakin tietovaatimuksia on poistettu ja lisäksi lehden pituudella ei olisi ylärajaa.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 114 artikla, tavallinen lainsäätämismenettely, määräenemmistöpäätös

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa vastuuvaliokunta on oikeudellisten asioiden valiokunta (JURI), jossa asian esittelijä ennen europarlamenttivaaleja oli Pascal Arimont (EPP, BE). Esittelijä vaihtuu eikä mietintöluonnosta ole vielä laadittu.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024 (OSA-neuvosto 12.-13.12.2024)

Eduskuntakäsittely

Jatkokirjelmä UJ 26 /2024 vp on jaettu eduskuntaan 29.11.2024.

Suuri valiokunta 11.12.2024 (OSA-neuvosto 12.-13.12.2024)

U 101/2022 vp, LaVL 35/2022 vp, SuVEK 207/2022 vp
 UJ 16/2024 vp, LaVL 16/2024 vp, SuVEK 71/2024 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön on arvioitu valtioneuvoston kirjelmissä U 101/2022 vp ja UJ 16/2024 vp. Johdon velvollisuutta hakea yritys maksukyvyttömyysmenettelyyn on arvioitu erityisesti U-kirjelmän U 101/2022 vp sivulla 12.

Osakeyhtiölain (624/2006) 20 luvun 23 §:n mukaan, jos yhtiön hallitus havaitsee, että yhtiön oma pääoma on negatiivinen, hallituksen on viipymättä tehtävä osakepääoman menettämisestä rekisteri-ilmoitus.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudellisia vaikutuksia on arvioitu valtioneuvoston kirjelmissä U 101/2022 vp ja UJ 16/2024 vp. Johdon velvollisuutta hakea yritys maksukyvyttömyysmenettelyyn on arvioitu erityisesti U-kirjelmän U 101/2022 vp sivulla 14.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

COM(2022) 702 final
 Puheenjohtajan viimeisin ehdotus neuvoston osittaiseksi yleisnäkemykseksi
 (21.11.2024)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Mari Aalto, OM, etunimi.sukunimi@gov.fi, +358 295 150 502
 Johanna Mäkitalo, OM, etunimi.sukunimi@gov.fi, +358 29 515 0092

VAHVA-tunnus

EU/1556/2022
 Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-55

Mäkinen Jussi

21.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; päätelmät toimenpiteistä EU:n ja sen jäsenvaltioiden kilpailukyvyn edistämiseksi siviilioikeuden avulla

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 13.12.2024 on tarkoitus hyväksyä neuvoston päätelmät EU:n ja sen jäsenvaltioiden kilpailukyvyn edistämisestä yksityisoikeuden alalla. Perusmuistio on laadittu puheenjohtajamaan viimeisimmän ehdotuksen (20.11.2024) pohjalta.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä neuvoston päätelmät.

Pääasiallinen sisältö

Päätelmien johdanto-osassa viitataan Eurooppa-neuvoston 17.-18.4.2024 ja 17.10.2024 kokouksiin ja Budapestissa 8.11.2024 pidettyyn epäviralliseen päämieskokoukseen ja siellä hyväksyttyyn Budapestin julkilausumaan koskien eurooppalaista kilpailukykysojpi-musta. Päätelmissä todetaan olevan ajankohtaista arvioida sitä, miten yksityisoikeuden alan toimilla voidaan edistää kilpailukykyä. Pitkään kehitetty yksityisoikeuden alan yhteis-työ ja sen kattava lainsäädäntökehikko tekevät EU:sta ainutlaatuisen oikeudellisen

alu-teen, joka perustuu keskinäiseen luottamukseen ja oikeusvaltioperiaatteeseen. Toimiva oikeuden alue, ml. vahvat sääntelypuitteet, oikeudenmukaiset ja luotettavat prosessit, oikeuksiin pääsy sekä vaihtoehtoisten riidanratkaisumekanismien olemassaolo ovat EU:n vahvuuksia, joilla kilpailukykyä luodaan. Oikeusvarmuus ja ennustettava sääntely-ympäristö ovat oleellisia kilpailukyvyn tekijöitä, samoin oikeudenhoidon digitalisaatio. Kilpailukyvyn vahvistaminen vaatii monien toimijoiden yhteispeliä.

Päätelmien yleisessä osiossa (Osa I) tuodaan esille, että EU:n yksityisoikeuden alan lain-säädäntöä on luotu yli 25 vuoden ajan, ja lainsäädäntö muodostaa kattavan kehikon. Sääntelyn täytäntöönpano vaatii vielä työtä, ja prioriteettina on olemassa olevan sääntelyn oikea, yhdenmukainen ja tehokas täytäntöönpano ja toimivuuden arviointi. Uuden sääntelyn tulee perustua kattaviin vaikutusarviointeihin ja osoitettuun lisäarvoon. Päätelmissä korostetaan myös sääntelyn koherenssia ja johdonmukaisuutta. Euroopan oikeudellisella verkostolla ja e-Justice-portaalilla on tärkeä rooli hyvien käytäntöjen ja tiedon levittämisessä. Päätelmissä korostetaan myös kansainvälisten järjestöjen kuten Euroopan neuvosto, Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi (HCCH), YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunta (UNCITRAL), kansainvälisen yksityisoikeuden yhtenäistämisinstituutti (UNIDROIT) merkitystä.

Neuvosto sitoutuu päätelmissä (Osa II) kiinnittämään lainsäädäntöneuvotteluissa erityistä huomiota kilpailukykyäkökulmiin, pyrkimään käyttäjäystävälliseen sääntelyyn, varmistamaan EU-sääntelyn koherenssia, pyrkimään oikeuksiin pääsyn tehostamiseen sekä vahvistamaan vastavuoroista tunnustamista.

Neuvosto kehottaa jäsenvaltioita (Osa III) helpottamaan tarvittaessa rajat ylittäviä siviilioikeudellisia menettelyjä, hyödyntämään digitalisaatiota, kannustamaan tuomari- ja muun oikeudellisen ammattikunnan koulutusta ja vahvistamaan tarvittaessa tuomioistuinten valmiuksia soveltaa EU-oikeutta. Lisäksi kehoitetaan vahvistamaan yhteistyötä monenvälisissä järjestöissä, vaihtamaan hyviä käytäntöjä ja lisäämään EU:n siviilioikeudellisen verkoston ja E-justice-portaalin näkyvyyttä.

Neuvosto pyytää komissiota (Osa IV) raportoimaan siitä, miten siviilioikeudellinen yhteistyö tukee kilpailukykyä ja identifioimaan tarvittavia lisätoimia. Laajaa konsultaatiota korostetaan. Komissiota pyydetään myös integroimaan kilpailukykyäkökulmat vaikutusarviointeihin, ja kiinnittämään erityistä huomiota EU-sääntelyn koherenssiin. Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien käyttöä tulisi edistää, ja dialogia jäsenvaltioiden, EU-instituutioiden ja etutahojen välillä tulisi vahvistaa. Tuki Euroopan oikeudelliselle verkostolle tulisi varmistaa, ja EU:n E-justice-portaalia kehittää. Tulisi myös tarkastella, miten digitaalisten teknologioiden ja innovatiivisten yritysmaallien käyttö voisi vaikuttaa kilpailukykyyn. Tuodaan myös esiin jäsenvaltioiden tukeminen koulutuksen ja taloudellisen ja teknisen tuen kautta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Neuvoston päätelmien hyväksyminen edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisyyttä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024 (OSA-neuvosto 12.–13.12.2024)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 11.12.2024 (OSA-neuvosto 12.–13.12.2024)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Päätelmillä ei ole oikeudellisia vaikutuksia.

Taloudelliset vaikutukset

Päätelmillä ei ole taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajamaan jakama viimeisin versio päätelmistä 15614/24

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM / Eeva Aittoniemi, +358 2951 50170

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Liitteet**Viite**

hOikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-57

Huhta livari

22.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.; neuvoston päätelmät tekoälyn käytöstä oikeusalalla

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

OSA-neuvostossa 12.-13.12.2024 on tarkoitus hyväksyä neuvoston päätelmät koskien tekoälyn käyttöä oikeusalalla. Muistio on laadittu puheenjohtajan viimeisimmän ehdotuksen (20.11.2024) pohjalta.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä neuvoston päätelmät.

Hallitusohjelman mukaan Suomi on teknologinen edelläkävijä, joka hyödyntää digitalisaation ja tekoälyn mahdollisuudet täysimääräisesti, ihmiset mukana pitäen.

Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa oikeusprosesseja, ja tässä keinoina on muun muassa sähköisten toimintatapojen sekä etäyhteyksien ja videotallenteiden käytön lisääminen.

Pääasiallinen sisältö

Neuvoston sähköisen oikeuden (e-Justice) työryhmässä on syksyn aikana valmisteltu puheenjohtajavaltio Unkarin johdolla päätelmiä tekoälyn käytöstä oikeusalalla. Aiheesta käytiin alustava keskustelu heinäkuussa pidetyssä epävirallisessa OSA-ministerikokouksessa.

Puheenjohtajan viimeisin päätelmäversio on jaettu 20.11.2024.

Päätelmien valmistelussa on huomioitu kesällä 2024 voimaan tullut EU:n tekoälyasetus (EU) 2024/1689, jossa tietyt tekoälyn käyttötapaukset oikeusallalla tunnustetaan korkeariskisiksi. Päätelmät tarkentavat tekoälyn käyttöä koskevia kysymyksiä oikeusallan näkökulmasta ja vievät osaltaan eteenpäin sähköisen oikeuden strategiassa asetettuja tavoitteita, jonka yhtenä painopistealueena on tekoälyn ja muiden uusien teknologisten innovaatioiden hyödyntäminen oikeusallan palveluissa ja tietojärjestelmissä.

Neuvosto tukee päätelmissä yhteistyötä sekä tiedon jakamista koskien tekoälyn käyttöä oikeusallalla erityisesti sähköisen oikeuden strategian 2024–2028 painopisteiden mukaisesti. Päätelmissä kutsutaan Euroopan oikeudellinen koulutusverkosto (European Judicial Training Network EJTN) sekä jäsenvaltiot huomioimaan koulutustarpeet, joita oikeusallan ammattilaisille syntyy uusien teknologioiden ja tekoälyn hyödyntämisestä.

Päätelmissä todetaan, että tekoälyn vaikutus oikeudellisiin asioihin ja niiden käsittelyyn kasvaa jatkuvasti, mihin liittyy mahdollisuuksia sekä haasteita. Päätelmissä tekoälyn hyödyntäminen oikeudenhoidossa nähdään mahdollistajana, jolla voidaan parantaa oikeuden ja oikeudellisten palveluiden saatavuutta sekä tehostaa oikeusviranomaisten toimintaa, mikä hyödyttää EU-alueen kansalaisia sekä yrityksiä. Päätelmissä korostetaan rajat ylittävän yhteistyön tärkeyttä oikeusallalla tekoälyn hyödyntämistä ja kokeiluja koskevien parhaiden käytäntöjen ja oppien jakamiseksi jäsenmaiden sekä EU-tason toimijoiden kesken. Lisäksi korostetaan tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan liittyvän yhteistyön tärkeyttä.

Yhtäältä päätelmissä korostetaan, että tekoälyn käyttö oikeudellisten asioiden käsittelyssä tulee tapahtua läpinäkyvästi EU:n perusoikeuksia kunnioittaen tekoälyjärjestelmien elinkaaren kaikissa vaiheissa. Toisaalta perusoikeuksien toteutumiseen kohdistuvia tekoälyn käytöstä oikeusasioissa koituvia riskejä tulee hallita asianmukaisesti. Tekoäly voi tukea ja tehostaa oikeusviranomaisten työtä, mutta se ei voi korvata ihmistä asioiden viimekätisenä ratkaisijana oikeudellisissa asioissa. Päätöksenteon oikeusasioissa tulee olla ihmisen ohjaamaa, läpinäkyvää ja ymmärrettävää.

Päätelmissä pyydetään komissiota jatkamaan tekoälyn käytön mahdollisuuksien selvittämistä oikeusallalla. Komissiota pyydetään edistämään riittävää rahoitusta oikeusallalla koskien tekoälyn hyödyntämisen tutkimusta ja kehittämistä EU:n ja jäsenvaltioiden kilpailukyvyyn edistämiseksi, tämän kuitenkin ottamatta kantaa EU:n seuraavan monivuotisen rahoituskehityksen painotuksiin. Lisäksi komissiota pyydetään kokoamaan yhteen tiedot jäsenvaltioissa oikeusallalla meneillään olevista tekoälyn käyttöä koskevista kokeiluista ja käyttötapauksista. Kartoituksen tarkoituksena on edistää, tukea ja helpottaa tekoälytyökalujen käyttöönottoa ja sitä koskevaa yhteistyötä jäsenvaltioissa. Lisäksi se loisi pohjaa oikeusallalla komission ohjeistukselle koskien tekoälyn hyödyntämisen korkean riskin käyttötapauksia.

Päätelmissä pyydetään myös komissiota kehittämään ja ylläpitämään oikeusasioiden ”tekoälytyökalupakkia” (AI toolbox). Työkalupakki toimisi yhteisenä hakemistona tekoälyn käyttötapauksiin jäsenvaltioiden oikeuslaitoksissa. Työkalupakin avulla edistettäisiin jäsenvaltioissa kehitettyjen tekoälyratkaisujen jakamista ja käyttöönottoa EU-alueella sekä luotaisiin yhteistä ymmärrystä käyttötapauksista, joihin tekoälyn käyttö soveltuu oikeusallalla.

Jäsenvaltiot kutsutaan päätelmissä hyödyntämään ja ottamaan käyttöön oikeuslaitoksissa uusia digitaalisia ratkaisuja, mukaan lukien tekoälyjärjestelmiä, silloin kun tämä on asianmukaista. Jatkuvasti kehittyvien tekoälyjärjestelmien tuomia mahdollisuuksia tulee selvittää, kuitenkin perusoikeudet, kuten tietosuoja, huomioiden. Jäsenvaltiot kutsutaan myös mukaan tiedon ja tekoälyratkaisujen jakamiseen yhteisen perustan luomiseksi niiden hyödyntämiselle. Uusien teknologioiden käytön tukemiseksi jäsenvaltioita kehoitetaan panostamaan turvalliseen digitaaliseen infrastruktuuriin ja kyvykkyyksiin.

Lisäksi neuvoston työlounaalla oikeusministereiden on tarkoitus käydä keskustelua digitalisaatiosta ja tekoälyn hyödyntämisestä oikeusosalalla.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Neuvoston päätelmien hyväksyminen edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisyyttä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan käsittely 4.12.2024.

Eduskuntakäsittely

Suuren valiokunnan käsittely 11.12.2024.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Oikeusalan digitalisaatiota ja Euroopan sähköistä oikeutta (e-Justice) on viime vuosina edistetty EU:ssa monin tavoin. Vuoden 2023 lopulla hyväksyttiin Euroopan oikeusalan yhteistyön digitalisointia koskeva säädöspaketti. Keskeinen säädös on asetus oikeudellisen yhteistyön digitalisoinnista rajat ylittävissä siviili-, kauppa- ja rikosoikeudellisissa asioissa ja tiettyjen säädösten muuttamisesta oikeudellisen yhteistyön alalle (EU) 2023/2844, eli niin kutsuttu horisontaalinen digitalisaatioasetus.

Euroopan sähköisen oikeuden strategia vuosille 2024–2028 hyväksyttiin joulukuussa 2023. Strategiassa oikeudellisen yhteistyön digitalisointi on läpileikkaava tema, ja yhtenä painopistealueena strategiassa on tekoälyn ja muiden uusien teknologisten innovaatioiden hyödyntäminen oikeusalan palveluissa ja tietojärjestelmissä. Tekoäly on strategiassa nähty digitaalisena mahdollistajana.

Asiakirjat

Puheenjohtajamaan jakama viimeisin versio päätelmistä 20.11.2024 (14753/2024).

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM, erityisasiantuntija livari Huhta (p. 0295 150 138)

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-58

Vepsäläinen Konsta

22.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.12.2024: EU-rikosoikeuden tulevaisuus

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 13.12.2024 annetaan puheenjohtajan raportti EU-rikosoikeuden tulevaisuudesta sekä rikosoikeuden mallisäännöistä käydyistä keskusteluista. Neuvostossa käydään myös näkemysten vaihto EU-rikosoikeuden tulevaisuudesta. Puheenjohtajan asiakirjaa ei ole saatavilla perusmuistiota kirjoitettaessa.

Suomen kanta

Suomi ottaa puheenjohtajan raportin tiedoksi. Suomen kanta perustuu E 57/2023 vp esitettyihin kantoihin.

Suomi torjuu voimakkaasti järjestäytynyttä rikollisuutta, ja myös EU:n tulee puuttua siihen laajalla keinovalikoimalla. EU:n lainvalvonta- ja oikeusyhteistyön vahvistaminen on tässä keskeistä, ja Suomi vaikuttaa EU:ssa hallitusohjelman mukaisesti siihen, että tietojenvaihtoa eri EU-maiden viranomaisten välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumisen tehostamiseksi. Rikosten torjuntaa tulee edistää ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa tulee tehostaa etenkin huumausaineiden laittoman kaupan, ihmiskaupan, ampuma-aseiden suunnittelun, valmistuksen ja laittoman kaupan, lasten seksuaalisen hyväksikäytön sekä korruption torjumiseksi.

Rikollisten kiinnijäämisriskiä tulee lisätä, ja tätä varten koko rikosprosessiketjun viranomaisten välistä yhteistyötä tulee tehostaa. Tämä koskee myös EU-virastojen kuten

Euroopan syyttäjänviraston (EPPO), Eurojustin ja Europolin hyödyntämistä ja virastojen keskinäistä yhteistyötä sekä tietojenvaihtoa. Eurojustilla on tärkeä rooli myös Venäjän Ukrainaan kohdistamaan hyökkäyssotaan liittyvissä rikosvastuukysymyksissä. Tätä roolia tulee tarvittaessa entisestään vahvistaa.

Kiinnijäämisriskiä lisätään myös EU:n ns. vastavuoroisen tunnustamisen instrumenteilla kuten eurooppalaisella pidätysmääräyksellä ja eurooppalaisella tutkintamääräyksellä. Toimiva vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuva järjestelmä vaatii jäsenvaltioiden välistä keskinäistä luottamusta, joka perustuu perusoikeuksien kunnioittamiseen ja oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen. On varmistettava nykyisen sääntelykehysten tehokas täytäntöönpano, helpotettava sen käytettävyyttä käytännön toimijoiden näkökulmasta ja jatkettava työtä rikosoikeudellisen yhteistyön digitalisoimiseksi. Mahdollisia sääntelyaukkoja on tarpeen tarkastella tiettyjen teemojen osalta, erityisesti tiedonvaihdon ja rajat ylittävän todisteiden keräämisen ja käytön osalta. Todisteiden osalta painopisteen tulee olla ns. E-evidence-sääntelyn toimeenpanossa, jolla parannetaan sähköisten todisteiden hankkimista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Lisäksi on tärkeää viedä päätökseen eurooppalaista tutkintamääräystä koskeva EU:n arviointiprosessi ja tarkastella arvioinnin perusteella tehtäviä johtopäätöksiä, jotta todisteiden hankkiminen toisesta EU-maasta on mahdollisimman sujuvaa. Tavoitteena tulee olla todisteiden rajat ylittävän käytön helpottaminen. Suomi pitää kuitenkin tärkeänä, että EU-sääntelyllä ei rajoiteta todisteiden vapaan harkinnan periaatetta.

Suomi edistää hallitusohjelman mukaisesti ulkomaalaisten vankien siirtämistä kotimaidensa vankiloihin. Vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmään kuuluu myös EU:n vankien siirtojärjestelmä. On tärkeää, että se toimii tehokkaasti ja että EU:n vankien siirtojärjestelmästä sovelletaan tehokkaasti. Suomi pitää tärkeänä, että etsitään uusia keinoja tehostaa vankien siirtojärjestelmän toimintaa, ja että vankien siirtämiseen liittyviä esteitä puretaan esimerkiksi tarvittaessa tarkastelemalla uudelleen vankien siirtojärjestelmästä.

Rikosoikeudellisen yhteistyön vanhojen puitepäästöjen mahdollisen "lissabonisoinnin" (puitepäästöjen muuttaminen direktiiveiksi) osalta valtioneuvosto katsoo, että lainsäädännöllisiä muutoksia harkittaessa tulisi ensisijaisesti kiinnittää huomiota instrumentteihin, joiden käyttö vaikuttaa vähäiseltä (esimerkkinä eurooppalainen suojelumääräys) tai joihin vaikuttaa sisältyvän käytännön ongelmia. Tarvitaan myös lisää tietoa siitä, miksi joidenkin instrumenttien käyttö on edelleen vähäistä. Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevassa EU:n arviointimenettelyssä suositellut käytännön toimet, kuten lainsoveltajille tarkoitetun käsikirjan säännöllinen päivittäminen, voisivat tehostaa muidenkin säädösten soveltamista.

On tärkeää kiinnittää nykyistä enemmän huomiota myös rikosten ennaltaehkäisyyn ja muihin kuin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin ei-toivotun käyttäytymisen estämiseksi kaikilla relevanteilla politiikanaloilla, jotta koko EU:n keinovalikoima on käytössä rikollisuuden vähentämiseksi. EU tarvitsee rikosten ennaltaehkäisyä koskevan strategian. Pian päättyvien sektorikohtaisten EU-strategioiden ja toimintaohjelmien toimeenpanoa ja kehittämistä on edelleen jatkettava, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan, ihmiskaupan torjunnan ja uhrien oikeuksien turvaamisen osalta.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. EU:ssa on määrätietoisesti vahvistettava korruption torjuntaa. Korruptio nakertaa oikeusvaltiota ja luottamusta, vääristää kilpailua, heikentää sisämarkkinoiden toimivuutta ja on myös osa järjestäytyneitä rikollisuuksia. EU:n varoja on suojeltava korruptiolta ja väärinkäytöltä tehokkaasti. Erityisesti on tärkeää, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. Suomen näkemyksen mukaan EU tarvitsee kokonaisvaltaisen korruption vastaisen strategian. Unionin toimien johdonmukaisuutta lisäisi myös se, että EU liittyisi Euroopan neuvoston

korruptionvastaiseen työryhmään GRECO:on. Suomi katsoo, että toimiva oikeusvaltio, demokraattiset instituutiot, tehokkaat korruptionvastaiset instituutiot ja toimiva markkinatalous ovat keskeinen jäsenyyden edellytys.

EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa. On tarpeen varmistaa, että EU:n rikosoikeudelliset instrumentit erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden ja laittoman asekaupan torjumiseksi ovat ajan tasalla. On myös jatkossakin huolehdittava siitä, että terrorismin torjuntaa koskeva lainsäädäntö on ajan tasalla.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi vaalii unionin ja jäsenmaiden välistä selkeää toimivallanjakoa, jota ei pidä perussopimusten uudentamisella tulkinnalla laajentaa. Tämä on erityisen tärkeää rikosoikeuden alalla. Rikosoikeudellista vastuuta ja rangaistuksia koskevien kansallisten järjestelmien sisäisen johdonmukaisuuden ja jäsenvaltioiden oikeusperinteiden kunnioittaminen myös EU-tasolla on Suomelle tärkeää. Uutta sääntelyä annettaessa ja vanhan sääntelyn noudattamista valvottaessa tulee huomioida tasapainoisesti jäsenvaltioiden erilaiset rikosoikeusjärjestelmät. Vaikka EU:n rikosoikeudellista sääntelyä tarvitaan vakavan rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi, Suomi katsoo, että viime vuosina EU:n rikosoikeudellinen harmonisointi on rikoslain sisältökysymyksissä mennyt usein tarpeettoman pitkälle. Tämä koskee esim. rangaistusasteikkoja ja seuraamuksia, vähäisten tekojen tai teon aikaisen vaiheen kriminalisointia, vanhentumisaikoja sekä raskauttavia ja lieventäviä olosuhteita.

Suomi pitää hyvin tärkeänä, että rikosoikeuden alan sääntelyä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja lainsäädännön koherenssista huolehditaan. EU-tasolla rikosoikeudellista sääntelyä tulisi antaa harkiten ja vahvaan tietopohjaan nojautuen. On myös tärkeää, että jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen harmonisoinnin osalta harkitaan tarkasti, kuinka yksityiskohtainen ja pitkälle menevä yhdenmukaistaminen EU-tasolla on tarpeen. On myös tärkeää, että EU:n rikosoikeudellinen sääntely perustuu EU:ssa yleisesti hyväksyttyihin rikosoikeuden käyttöä koskeviin periaatteisiin, joihin kuuluu mm. rikosoikeudellisen järjestelmän käytön viimesijaisuus (ultima ratio –sääntö), laillisuusperiaate (selkeys ja tarkkarajaisuus) ja ennustettavuus sekä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on samalla tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa.

Unionin rikosoikeudellisen toimivallan laajentamiseen perussopimuksen ns. eurorikosten listaa täydentämällä on perusteltua suhtautua lähtökohtaisesti pidättyväisesti.

Pääasiallinen sisältö

Neuvostoon jaettavaa puheenjohtajan asiakirjaa ei ole vielä saatu, joten jäljempänä tässä jaksossa esitetty perustuu viimeisimpään asiakirjaan (15763/24).

Asiakirjassa esitetään yhteenveto EU-rikosoikeuden tulevaisuudesta käydyistä keskusteluista. Asiakirjan tausta on Belgian puheenjohtajakaudella annetuissa neuvoston päätelmissä (10984/24), jotka neuvosto on hyväksynyt kokouksessaan 13.-14. kesäkuuta 2024.

Asiakirja sisältää 8 yläotsikkoa: 1. Horisontaaliset haasteet, 2. Vastavuoroinen tunnustaminen (SEUT 82 artiklan 1 kohta), 3. Todisteiden vastavuoroinen hyväksyttävyyys, 4. Rikosprosessioikeuden lähentäminen (SEUT 82 artiklan 2 kohta), 5. Aineellisen rikosoikeuden lähentäminen (SEUT 83 artikla), 6. Keskeiset EU:n elimet ja virastot rikosasioissa tehtävän yhteistyön alalla, 7. Pääsy tietoihin esitutkintaa varten ja 8. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta.

Horisontaalisten haasteiden osalta asiakirja painottaa nykyisen voimassa olevan säännösten toimeenpanon ja toiminnan varmistamista. Lisäksi korostetaan arviointien ja vaikutustenarvioinnin tärkeyttä, ennen kuin uusia ehdotuksia tehdään, sekä EU-rikosoikeuden johdonmukaisuutta ja koordinoitua. Myös rikollisuuden ennaltaehkäisy nostetaan esiin.

Vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien osalta todetaan, että yleisesti suurin osa jäsenvaltioista ei kannata vanhojen puitepäästöjen mahdollista "lissabonisointia". Eurooppalaisen pidätysmääräyksen osalta todetaan, että monet jäsenvaltiot katsovat instrumentin toimivan riittävän hyvin eikä se edellytä mahdollisia tarkistuksia. Joidenkin mielestä on olemassa selkeä riski monimutkaistaa nykyistä kehystä, joka on osoittautunut toimivaksi ja kestänyt aikaa. Eurooppalaisen tutkintamääräyksen osalta viitataan myös päättyneen arviointikierroksen loppuraporttiin ja korkean tason asiantuntijaryhmän suosituksiin (High-Level Group on access to data for effective law enforcement).

Lisäksi vastavuoroisen tunnustamisen otsikon alle on kirjattu otsikot oikeuksien menettämisestä (tai kielto suorittaa tiettyjä toimintoja) koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta ja videoyhteydellä rikosoikeudenkäyntiin osallistumisesta. Oikeuksien menettämisen osalta jäsenvaltiot ovat jakautuneita, videokäsittelyä on pidetty kiinnostavana ideana rajat ylittävissä tapauksissa. Muina keskustelussa esille nostettuina haasteina mainitaan liikenne rikkomukset (hallinnollisen ja rikosoikeudellisen järjestelmän rinnakkaisuuden tuomat johdonmukaisuushaasteet), vankien siirtoa koskevan puitepäästöksen selventäminen ja tehostaminen sekä konfiskaatiomääräysten vastavuoroinen tunnustaminen ja täytäntöönpano.

Todisteiden vastavuoroista hyväksyttävyyttä ja sitä koskevaa EU-aloitetta on asiakirjan mukaan moni jäsenvaltioista vastustanut, ja ne, jotka ovat olleet ehdotukselle avoimia, ovat korostaneet varovaisuutta ja ettei ehdotuksen tulisi mennä pitemmälle kuin vastavuoroisen tunnustamisen helpottamiseksi on tarpeen. Rikosprosessioikeuden lähentämiseen suurin osa jäsenvaltioista suhtautuu asiakirjan mukaan varovaisesti, eivätkä näe tarvetta keskeisten prosessuaalisten periaatteiden harmonisoinnille.

Aineellisen rikosoikeuden lähentämisen osalta asiakirjassa viitataan rikosoikeuden mallisäännöistä käytyihin keskusteluihin. Myös näistä keskusteluista tullaan raportoimaan joulukuun OSA-neuvostolle (viimeisin asiakirja 15102/24). Mallisäännösten kehittämisen tarkoituksena on ollut helpottaa tulevia direktiiveistä käytäviä neuvotteluja ja yhdenmukaistaa unionin sääntelyä rikosoikeuden alalla. Mallisäännösten lähtökohtana on pidetty vuoden 2009 neuvoston päätelmiä rikosoikeuden mallisäännöksistä. Vuoden 2009 säännöksiä on pyritty uudistamaan ja yksittäisiä mallisäännöksiä on harkittu erityisesti rangaistuksista luonnollisille ja oikeushenkilöille, oikeushenkilöiden rikosoikeudellisesta vastuusta, koventamis- ja lieventämisperusteista, yllytyksestä, avunannosta ja yrityksestä, rikosoikeudellisesta toimivallasta, vanhentumisajoista ja tilastointivelvoitteista. Mallisäännöksistä on tarkoitus keskustella ja sopia yhdessä ainakin komission ja Euroopan parlamentin kanssa, jotta kaikki keskeiset toimielimet sitoutuisivat säännöksiin. Toistaiseksi ei ole kuitenkaan muodostettu näkemystä siitä, millaisessa muodossa valmisteltavana olevat mallisäännökset olisi tarkoituksenmukaisinta hyväksyä ja mikä olisi niiden mahdollinen oikeusperusta.

Keskusteluissa esille nostetuista rikosmuodoista asiakirjassa mainitaan "eurorikosten" luettelon laajentaminen kattamaan viharikoksia ja vihapuhetta, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta annetun puitepäästöksen (2008/841/YOS) päivittäminen, laittoman asekaupan EU- tason kriminalisointi sekä väärennöksiin liittyvän rikosoikeudellisen torjunnan lähentäminen lääkkeiden ja muiden immateriaalioikeuksien loukkausten osalta.

Asiakirjassa korostetaan riittävien resurssien turvaamista EPPO:lle, Eurojustille ja EJN:lle. Lisäksi siinä nostetaan esiin tietoon pääsyä käsitelleen asiantuntijaryhmän keskeisimmät suositukset EU-rikosoikeuden tulevaisuuden kannalta.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa käsitellään asiakirjassa erikseen. Asiakirjassa tunnustetaan laaja kannatus järjestäytyneen rikollisuuden vastaisille toimille ja tämän sisällyttämiselle EU-rikosoikeuden tulevaisuutta koskeviin keskusteluihin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 11.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Asiantuntija Konsta Vepsäläinen/OM, +358 295 150 045
 Erityisasiantuntija Virpi Laukkanen/OM, +358 295 150 275
 Erityisasiantuntija Kristiina Koivukari/OM, +358 295 150 185

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-54

Laukkanen Virpi

21.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12. - 13.12.2024; Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO)

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 13.12.2024 annetaan tilannekatsaus Euroopan syyttäjänvirastosta (EPPO).

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Suomen kanta perustuu hallitusohjelmakirjaukseen sekä U 36/2023 vp, E 119/2020 vp ja E 83/2018 vp esitettyihin kantoihin.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman ja EU-avaintavoitteista annetun E-kirjelmän mukaan Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa (E 58/2023 vp).

Valtioneuvosto korostaa EU-varojen tehokasta valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen suojaamista (U 36/2023 vp).

EPPO:n toimivallan laajentamisen arviointi on Suomen mielestä ajankohtaista ja tarkoituksenmukaista vasta siinä vaiheessa, kun uuden viraston toiminnasta on saatu kokemuksia ja kun sen tuloksellisuutta ja tehokkuutta voidaan asianmukaisesti arvioida (E 83/2018 vp). Tässä vaiheessa olennaista on varmistaa, että EPPO:n toiminta lähtee tehokkaasti liikkeelle nykyisillä toimivaltuuksilla (E 119/2020 vp). Keskusteltaessa EPPO:n toimivallan laajentamisesta on otettava huomioon

myös Euroopan unionin oikeudellisen yhteistyön yksikön Eurojustin sekä Europolin rooli rikosoikeudellisen ja poliisiyhteistyön toteuttamisessa EU:ssa (E 83/2018 vp).

Pääasiallinen sisältö

Edellisen kerran oikeusministerit saivat tilannekatsauksen EPPOsta kesäkuun 2024 OSA-neuvostossa.

Yleistä

EPPO on perustettu 12.10.2017 tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston perustamisessa annetulla neuvoston asetuksella (EU) 2017/1939 (EPPO-asetus) ja se on aloittanut toimintansa vuonna 2021. EPPO:n toimintaan osallistuu tällä hetkellä 24 jäsenvaltiota eli kaikki jäsenvaltiot Irlantia, Tanskaa ja Unkaria lukuun ottamatta. Viimeisimmät EPPOon liittyneet maat ovat Ruotsi ja Puola, ja Irlanti on kertonut arvioivansa parhaillaan edellytyksiä mahdolliseen osallistumiseen. Tanskan asemaa selittää se, että Tanskaan sovelletaan Lissabonin sopimuksen lisäpöytäkirjaa, jonka mukaan EU:n lainsäädäntöä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla ei sovelleta Tanskaan muutoinkaan (ns. opt-out).

EPPO:n asiallinen toimivalta on määritelty EPPO-asetuksen 22 artiklassa. EPPO:n toimivallassa on tutkia riippumattomana EU:n syyttäjäviranomaisena ns. unionipetosdirektiivin (EU) 2017/1371 mukaisia EU:n talousarvioon kohdistuvia rikoksia sekä näihin rikoksiin erottamattomasti liittyviä, niin kutsuttuja liitännäisrikoksia. EPPOlla on toimivalta asettaa rikoksista epäillyt syytteeseen kansallisissa tuomioistuimissa. EPPO-asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukaan EPPO:n päätettyä käyttää toimivaltaansa, toimivaltaiset kansalliset viranomaiset eivät saa käyttää omaa toimivaltaansa saman rikollisen toiminnan osalta. Toimivaltaisen kansallisen viranomaisen tulee ilmoittaa EPPOlle sellaisesta rikollisesta toiminnasta, jonka osalta EPPO voisi käyttää toimivaltaansa. Kaikissa tapauksissa EPPO ei tätä toimivaltaansa käytä.

EPPO:n viimeisimmän vuosiraportin mukaan vuoden 2023 lopussa vireillä oli kaikkiaan 1 927 tutkintaa yli 19,2 miljardin euron vahingoista. Näistä 59 prosenttia oli alv-petoksia. EPPO käynnisti vuonna 2023 yhteensä 1371 tutkintaa, mikä on 58 prosenttia enemmän kuin vuonna 2022. Vuonna 2023 tuomarit myönsivät valtuutetuille syyttäjille jäädyttämispäätöksiä, joiden arvo on 1,5 miljardia euroa, mikä on yli neljä kertaa enemmän kuin vuonna 2022. Lopullisia tuomioita on annettu 54 tapauksessa, joista 48 on ollut syyksilukevia. Suomessa on tällä hetkellä aktiivisena 14 EPPO-tutkintaa, joista vuonna 2023 käynnistettiin 5 tutkintaa ja toistaiseksi vuoden 2024 aikana 3 tutkintaa. Tutkintojen kattama tällä hetkellä arvioitu vahinko on noin 10,7 miljoonaa euroa.

EPPO:n arviointi ja keskustelu toimivallan laajentamisesta

Komissio on teettänyt ulkopuolisella taholla arvioinnin EPPO-asetuksen keskeisimpien määräysten täytäntöönpanosta sen toimintaan osallistuvissa EU-jäsenvaltioissa. Arviointi jaettiin jäsenvaltioille marraskuussa 2023. Komissio

valmistautuu myös EPPO-asetuksen uudelleentarkasteluun (review), jonka on määrä valmistua viimeistään kesäkuussa 2026.

EPPO:n toiminnan käynnistymisestä lähtien on eri tahoilla tehty ehdotuksia viraston toimivallan laajentamisesta muihin rajat ylittäviin rikoksiin. Komissio teki vuonna 2018 tehnyt esityksen EPPO:n toimivallan laajentamisesta terrorismirikoksiin, mutta ehdotuksen käsittely ei edennyt neuvostossa (E 83/2018 vp). Euroopan parlamentissa on edellisellä lainsäädäntökaudella käyty keskustelua EPPO:n toimivallan laajentamisesta ympäristörikoksiin. Kesäkuussa 2023 kymmenen valtiota (Belgia, Bulgaria, Viro, Ranska, Saksa, Latvia, Liettua, Luxemburg, Romania, Slovakia) pyysivät yhteisellä kirjeellään komissiota valmistelevaan ehdotuksen EPPO:n toimivaltuuksien laajentamisesta koskemaan EU:n asettamien pakotteiden rikkomista koskevaa tutkintaa ja syytteenpanoa. Komissio ei kuitenkaan ole vielä tehnyt tätä koskevaa aloitetta eikä asia muutoinkaan ole ollut keskusteltavana työryhmätasolla.

Komission puheenjohtajan Ursula von der Leyenin poliittisiin suuntaviivoihin (Political Guidelines 2024—2029) sisältyy kirjaus, jonka mukaan EPPO:n toimivaltuuksia voitaisiin lisätä rajat ylittävän rikollisuuden entistä tehokkaammaksi torjumiseksi. Tässä yhteydessä mainitaan esimerkkinä erityisesti korruptio.

Tulevan budjettikomissaarin tehtävänantokirjeessä tuodaan esiin uuden komission tarkoitus käynnistää kokonaisvaltainen arviointi EU:n petostenvastaisen toiminnan ja EU:n taloudellisten etujen suojaamisen arkkitehtuurista. Tehtävänantokirjeessä mainitaan nimenomaisesti EPPO, Europol ja Olaf. Euroopan parlamentin kuulemisessa tuleva oikeuskomissaari on ilmoittanut kiirehtivänsä EPPO-asetuksen arviointia.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

EPPO on perustettu SEUT 86 artiklan nojalla

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 11.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

EPPO-asetuksen edellyttämä täydentävä kansallinen lainsäädäntö on Suomessa tullut voimaan 10.6.2021 (laki Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan 66/2021). EPPO-lakiin lisättiin 1.7.2022 alkaen uusi säännös, jolla turvataan valtuutetulle Euroopan syyttäjälle kansallisia syyttäjiä vastaavat sosiaaliturvaan, eläkkeeseen ja vakuutuksen kattavuuteen liittyvät oikeudet EPPO-asetuksen edellyttämällä tavalla.

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Erityisasiantuntija Virpi Laukkanen/OM, +358 295 150 275

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-60

Junninen Mika

25.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024; huume- kaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden vastainen työ

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.–13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Puheenjohtaja antaa OSA-neuvostossa tilannekatsauksen järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan torjunnasta. Aiheesta on keskusteltu ministeritasolla viimeksi lokakuun OSA-neuvostossa. Kesäkuun OSA-neuvostossa hyväksyttiin aiheeseen liittyen kahdet neuvoston päätelmät, jotka koskevat kolmansien maiden kanssa tehtävää yhteistyötä (11333/24) sekä erikoistuneiden syyttäjien verkoston perustamista (10980/24). Puheenjohtajan tausta-asiakirjaa ei ole vielä saatavilla perusmuistiota laadittaessa. Asiakohta liittyy komission lokakuussa 2023 antamaan tiedonantoon, jossa esitellään EU:n etenemissuunnitelma huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus pitää järjestäytynyttä rikollisuutta vakavana uhkana Suomen turvallisuudelle ja lailliselle yhteiskuntajärjestykselle. Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytynyttä rikollisuutta. Hallitus päivittää järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen strategian ja valmistelee tarvittavat lainsäädäntöesitykset.

Suomi torjuu voimakkaasti järjestäytynyttä rikollisuutta, ja myös EU:n tulee puuttua siihen laajalla keinovalikoimalla. EU:n lainvalvonta- ja oikeusyhteistyön vahvistaminen on

tässä keskeistä, ja Suomi vaikuttaa EU:ssa hallitusohjelman mukaisesti siihen, että tietojenvaihtoa eri EU-maiden viranomaisten välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumisen tehostamiseksi. (E 57/2023 vp)

EU:n rikosoikeudellisilla toimenpiteillä on tärkeä rooli vakavan, rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa. On tarpeen varmistaa, että EU:n rikosoikeudelliset instrumentit erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden ja laittoman asekaupan torjumiseksi ovat ajan tasalla. (E 57/2023 vp)

Rikollisten kiinnijäämisriskiä tulee lisätä, ja tätä varten koko rikosprosessiketjun viranomaisten välistä yhteistyötä tulee tehostaa. Tämä koskee myös EU-virastojen kuten Euroopan syyttäjänviraston (EPPO), Eurojustin ja Europolin hyödyntämistä ja virastojen keskinäistä yhteistyötä sekä tietojenvaihtoa. (E 57/2023 vp)

Pääasiallinen sisältö

Euroopan komissio antoi 18. lokakuuta 2023 tiedonannon, jossa esitellään EU:n etenemissuunnitelma huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi (COM(2023) 641 final). Tiedonannon mukaan järjestäytyneen rikollisuuden organisoima huumekauppa on nykyään yksi Euroopan vakavimmista turvallisuusuhkista ja huumekauppa on yksi järjestäytyneen rikollisuuden tärkeimmistä voittoa tuottavista toimintamuodoista. Komission etenemissuunnitelmassa esitetään 17 toimenpidettä neljällä painopistealueella: vahvistetaan logistiikkakeskusten torjuntakykyä eurooppalaisen satamaliittianssien avulla, hajotetaan rikollisverkostoja, lisätään ennalta estävyyttä ja vahvistetaan yhteistyötä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Toimet on määrä toteuttaa vuosina 2024 ja 2025.

Tiedonannon julkaisemisen jälkeen aihe on ollut oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokousten asialistalla säännönmukaisesti. Aiheeseen liittyen neuvostossa on hyväksytty neuvoston päätelmät järjestäytyneeseen rikollisuuteen erikoistuneiden syyttäjien verkoston perustamisesta sekä kolmasmaayhteistyöstä.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen erikoistuneiden syyttäjien verkosto on perustettu 25.-26.9.2024 Eurojustissa järjestetyssä tilaisuudessa. Verkoston on tarkoitus toimia oikeusviranomaisia tukevien erityisasiantuntijoiden keskuksena. Verkosto on perustettu Eurojustin yhteyteen ja se kokoontuu jäsenten tarpeiden mukaisesti tai ainakin kahdesti vuodessa. Verkostolla on laajat valtuudet käsitellä kaikkia järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyviä näkökohtia. Verkoston toimeksianto on joustava, jolloin se voi valita toiminnalleen tietyt painopisteet muuttuvien rikollisten suuntausten ja uhkien mukaisesti. Ensisijaisena painopistealueena suositellaan, että verkosto keskittyy laittoman huumekaupan solmukohtiin, erityisesti merisatamiin ja muihin logistiikkakeskuksiin, joita järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät laittomien huumeiden tuontiin ja kuljettamiseen unionin kautta.

Kolmansien maiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä hyväksyttyjen päätelmien tarkoitus on vahvistaa näiden kanssa tehtävää yhteistyötä järjestäytyneen, erityisesti huumausaineisiin liittyvän rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi. Järjestäytyneellä rikollisuudella on lähes aina linkkejä myös EU:n ulkopuolisiin kolmansiin maihin, minkä vuoksi näiden kanssa tehtävä yhteistyö on avainasemassa ko. rikosten tutkimiseksi ja syyttämiseksi. Neuvoston päätelmät sisältävät yhteistyötä koskevia työkaluja, joita voidaan joustavasti soveltaa kolmansien maiden kanssa tehtävään yhteistyöhön kyseisen maan tarpeiden ja tilanteen mukaisesti niin EU:n kuin jäsenvaltioidenkin tasolla. Kyseiset toimet kohdennetaan tiettyjen kriteerien valossa valittaviin kolmansiin maihin, joiden osalta yhteistyön tiivistämisen arvioidaan olevan erityisen hyödyllistä. Päätelmissä kehoitetaan komissiota ja jäsenvaltioita lisäksi vaihtamaan kokemuksiaan ja asiantuntemustaan kolmansien

maiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Komission ja jäsenvaltioiden olisi tärkeää myös kannustaa kolmansia maita liittymään olemassa oleviin Euroopan neuvoston puitteissa neuvoteltuihin rikosoikeudellista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin. Päätelmien mukaisesti rikosoikeudellista yhteistyötä, ml. luovuttamista, koskevat kysymykset olisi lisäksi tarpeen saada osaksi laajempaa kolmansien maiden kanssa käytävää dialogia.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta: 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta: 11.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta on vahvasti esillä Ursula von der Leyenin uuden komission poliittisissa suuntaviivoissa ja uuden sisäasioista vastaavan komissaarin Itävallan Magnus Brunnerin tehtävänantokirjeessä. Uuden sisäasioista vastaavan komissaarin tehtäväksi annetaan laatia EU:n sisäisen turvallisuuden strategia vuoden 2025 aikana. Tarkoituksena on myös laatia uusi huumekaupan vastainen toimintasuunnitelma ja terrorismin vastainen ohjelma. Tehtävänantokirjeessä tuodaan esiin myös tarve uudistaa järjestäytyneen rikollisuuden vastaista työtä koskeva sääntely (rikosoikeuden alan puitepäättöksen päivittäminen).

Asiakirjat

Puheenjohtajan tausta-asiakirjaa ei ole vielä jaettu.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Mika Junninen, +358 295 150 406

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-56

Venäläinen Marina

28.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12. -13.12.2024; Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: rankaisemattomuuden vastainen taistelu

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Neuvoston oikeusministerien kokouspäivänä 13.12.2024 ministerit saavat tilannekatsauksen rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta liittyen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa.

Puheenjohtajan asiakirjaa ei ollut saatavilla perusmuistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa hallitus sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi. Hallitus edistää EU:n Venäjän-pakotteiden toimeenpanoa ja tehostamista.

Suomi pitää tärkeänä, että EU jatkaa vahvaa, tehokasta ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen. EU:n tulee valmistautua Venäjän Ukrainaa vastaan käynnistämän hyökkäyssodan seurauksiin ja olla valmis tarvittaviin toimenpiteisiin. Työtä tulee jatkaa, jotta hyökkäyssodan yhteydessä tehdyt vakavat kansainväliset rikokset eivät jää rankaisematta (E 57/2023 vp).

Pääasiallinen sisältö

Puheenjohtajamaa Unkarin tarkoituksena on keskittyä neuvostokokouksen katsauksessa toimiin, joita on toteutettu edellisen OSA-neuvoston 10.-11.10.2024 jälkeen.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on räikeä kansainvälisen oikeuden ja YK:n peruskirjan loukkaus. Myös Venäjän sodankäyntimenetelmät Ukrainassa ovat kansainvälisen oikeuden, erityisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden eli sodan oikeussääntöjen vastaisia. Maaliskuusta 2014 alkaen EU on asettanut ja asteittain kiristänyt rajoittavia

toimenpiteitä eli pakotteita Venäjän toiminnan johdosta. EU hyväksyi 8.10.2024 uuden pakotejärjestelmän Venäjän epävakauttaviin toimiin vastaamiseksi. Toistaiseksi viimeisin 14. pakotepaketti hyväksyttiin 24.6.2024.

EU ja Ukraina allekirjoittivat EU:n ja Ukrainan väliset turvallisuussitoumukset Eurooppa-neuvoston yhteydessä 27.6.2024. Turvallisuussitoumukset koostuvat sekä turvallisuutta että puolustusta koskevista tukimuodoista, että laajemmista, EU:n laajentumiseen ja taloudelliseen tukeen liittyvistä sitoumuksista. Suomi ja Ukraina allekirjoittivat myös kahdenvälisen sopimuksen turvallisuusyhteistyöstä ja pitkäaikaisesta tuesta 3.4.2024. Suomen kansallisen jälleenrakennussuunnitelman ensimmäinen osa julkistettiin joulukuussa 2023 ja jälkimmäinen osa valmistuu vuoden loppuun mennessä.

EU on sitoutunut tukemaan Ukrainaa sotilaallisesti sekä mm. Euroopan rauhanrahaston ja EUMAM Ukraina -operaation kautta, että kahdenvälisesti. Ulkoasiainneuvosto päätti 18.3.2024 Euroopan rauhanrahaston yhteyteen perustettavasta Ukrainan tukirahastosta. Rahaston kautta osoitetaan 5 miljardia euroa Ukrainan sotilaalliseen tukemiseen vuonna 2024. Lisäksi Ukrainan maaperällä EUAM Ukraina -siviilikriisinhallintamissiolla on tärkeä tehtävä Ukrainan reformien tukemisessa sekä yhteistyön edistämisessä.

Keskustelu Ukrainan rauhanaloitteesta jatkuu. Ensimmäinen rauhan huippukokous järjestettiin Sveitsissä 15.-16.6.2024. 19.9.2024 Ukraina järjesti temaattisen online-konferenssin rauhansuunnitelman 7. kohdasta (Restoration of Justice). Suomi ja Ukraina järjestivät Helsingissä 19.10.2024 ympäristöturvallisuutta koskevan temaattisen online-kokouksen, johon Suomen ja Ukrainan pääministerit sekä ympäristöministerit osallistuivat paikan päällä.

Eurooppa-neuvosto päätti 15.12.2023 jäsenyysneuvottelujen avaamisesta Ukrainan ja Moldovan kanssa. Neuvosto hyväksyi neuvottelukehykset Ukrainan kanssa 21.6.2024. Oikeusvaltioasiat ovat laajentumisneuvottelujen ytimessä. Ensimmäinen hallitustenvälinen kokous Ukrainan kanssa järjestettiin 25.6.2024. Komissio on arvioinut Ukrainan edistymistä vaadittavissa uudistuksissa vuotuisen laajentumispaketkinsa yhteydessä 30.10.2024. Komission mukaan Ukraina on laajalti edistynyt EU-jäsenyyden edellyttämien uudistusten toteuttamisessa. Samalla komissio kiinnittää huomiota siihen, että edistymisestä huolimatta Ukrainan tulee jatkaa erityisesti korkean tason korruption vastaista työtä sekä oikeuslaitoksen vahvistamista.

Eurooppa-neuvosto on päätelmissään johdonmukaisesti korostanut EU:n vahvaa sitoutumista Venäjän ja sen edustajien saattamiseen täyteen vastuuseen hyökkäyssodasta ja sen yhteydessä tehdyistä rikoksista. Rikosoikeudellisen vastuun toteutumiseksi on tärkeää jatkaa tukea sekä Ukrainan viranomaisten työlle, että Kansainväliselle rikostuomioistuimelle (ICC) ja Eurojustille. Suomi lähettää viisi uutta kansallista asiantuntijaa ICC:hen. Asiantuntijat aloittavat tehtävissään marraskuun 2024 ja tammikuun 2025 aikana. Itsenäisenä ja riippumattomana tuomioistuimena ICC sijoittaa suomalaiset asiantuntijat niihin tutkintoihin, joissa osaamisen tarve on suurin. Eurojustin rooli vakavimpien kansainvälisten rikosten tutkinnassa ja toimien koordinoinnissa on merkittävä. Eurojustin yhteyteen on muun muassa perustettu todisteiden tietojärjestelmä (The Core International Crimes Evidence Database, CICED). Järjestelmä mahdollistaa Eurojustin tuen kansallisille oikeusviranomaisille toisessa jäsenvaltiossa säilytettävien todisteiden löytämiseksi, jotka ovat relevantteja niiden omille rikostutkinnoilleen. Eurojustin puitteissa myös toimii yhteistutkintaryhmä (JIT).

ICC:n esitutkintajaosto antoi 17.3.2023-25.6.2024 -välisenä aikana kuusi (6) pidätysmääräystä Venäjän presidenttiä ja muita johtoon kuuluvia henkilöitä koskien epäiltyjen kansainvälisten rikosten perusteella.

Oikeudellista vastuuta Ukrainaan kohdistuvasta hyökkäysrikoksesta edistävässä ydinryhmässä on jatkettu selvitystyötä hyökkäysrikosta koskevan erityistuomioistuimen perustamiseksi. Ydinryhmän viimeisimmässä kokouksessa Riikassa 21.-22.11.2024 on käsitelty erityistuomioistuimen perustamiseen liittyviä asiakirjaluonnoksia: sopimus Ukrainan ja EN:n välillä, laajennettu osittais sopimus (EPA) ja erityistuomioistuimen perussääntö (Statute) sekä immuniteetti- ja in absentia-kysymyksiä. Aihetta käsiteltiin myös Euroopan neuvoston oikeusministereiden epävirallisessa kokouksessa Vilnassa 4.-5.9.2024.

Erityistuomioistuimen työtä pohjustaa Haagissa heinäkuussa 2023 toimintansa aloittanut kansainvälinen keskus hyökkäysrikoksen syyttämiseksi (ICPA). Keskus toimii Eurojustin tukeman Ukraina-yhteistutkintaryhmän (JIT) yhteydessä. Suomi on myös liittynyt myös Saksan johtamaan ystäväryhmään, joka edistää ICC:n toimivallan vahvistamista hyökkäysrikoksen osalta.

EN:n yhteyteen perustettu vahinkorekisteri (Register of Damage) aloitti vaateiden vastaanottamisen huhtikuussa 2024 (noin 12 000 vaadetta on rekisteröity), parhaillaan keskustellaan vaadekomission perustamisesta (Claims Commission), tavoitteena komission perustaminen ensi vuonna.

EU:n neuvosto on 21.5.2024 hyväksynyt säädöskokonaisuuden, jolla varmistetaan, että arvopaperikeskuksille kertyvät odottamattomat ja ylimääräiset Venäjän keskuspankkivarojen tuotot käytetään Ukrainan tukemiseksi. 14.6.2024 G7-maat pääsivät poliittiseen yhteisymmärrykseen Venäjän varojen ylimääräisten tuottojen käyttämisestä siten, että ylimääräiset tuotot vivutettaisiin lainaohjelman kautta, joka nostaisi Ukrainalle välittömästi myönnettävän tuen määrän 50 miljardiin dollariin. Komissio antoi 20.9.2024 ehdotuksensa perustaa Ukrainalle myönnettäviä lainoja koskeva yhteistyömekanismi (Ukraine Loan Cooperation Mechanism) ja myöntää Ukrainalle EU:n poikkeuksellista makrotaloudellista lainamuotoista rahoitusapua (Macro-Financial Assistance, MFA, enint. 35 mrd. euroa). Lainojen takaisinmaksuun, mm. korkojen maksamiseen hyödynnettäisiin niitä tuottoja, jotka saadaan Venäjän keskuspankin Euroopan unionin alueella olevista pysäytetyistä varoista saatavista tuotoista, ja joita lisäksi voitaisiin täydentää myös muista, EU-alueen ulkopuolisista lähteistä. G7-maista USA, Kanada, Britannia ja Japani tulivat ulos yhteensä noin 27 miljardin euron rahoitussitoumuksensa kanssa ennen 25.10.2024 pidettyä G7-kokousta, joka laski EU:n rahoitusavun osuuden 8 mrd. euroon. Asetukset mekanismin perustamisesta ja lainarahoitusavun myöntämisestä on hyväksytty ja julkaistu 28.10.2024. Rahoitusavun myöntämisen edellytyksenä on, että Ukraina jatkaa tehokkaiden demokraattisten mekanismien ylläpitämistä ja kunnioittamista, mukaan lukien parlamentaarinen monipuoluejärjestelmä ja oikeusvaltion periaate, sekä ihmisoikeuksien, myös vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien, kunnioittamisen takaamista.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan käsittely 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuren valiokunnan käsittely 11.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajan asiakirjaa ei ole toistaiseksi saatavana.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Marina Venäläinen / OM, p. 029 51 50236

Paavo Kotiaho / UM, p. 029 53 51016

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/83/2024-OM-53

Innanen Tanja

20.11.2024

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12. - 13.12.2024, eurooppalaisen tutkintamääräyksen tehostaminen; keskinäisen arvioinnin loppuraportin tulokset (10. kierros)

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12. – 13.12.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 12.–13.12. saadaan tilannekatsaus Eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan 10. arviointikierroksen loppuraporttiin ja sen tuloksiin. Perusmuistiota laadittaessa ei ole tietoa, mikä asiakirja on menossa neuvoston käsittelyyn.

Suomen kanta

Suomi ottaa tilannekatsauksen tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

Kymmenes vastavuoroinen arviointikierros koski rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä vuonna 2014 annettua direktiiviä (2014/41/EU). Oikeus- ja sisäasioiden yhteistyön alalla pidettävät jäsenvaltioiden väliset arviointikierrokset perustuvat järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan alalla hyväksyttyyn yhteiseen toimintaan (97/827/YOS).

Arviointikierroksen loppuraportti, joka kattaa kaikkien direktiiviä soveltavien jäsenvaltioiden arvioinnit, on hyväksytty kirjallisessa menettelyssä 21.11.2024 (15834/2024).

Direktiivi sisältää vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen perustuvat säännökset todisteiden hankkimiseksi rikosasioiden käsittelyssä, joilla on rajat ylittävä ulottuvuus. Direktiivi korvasi aikaisemman hajanaisen keskinäisen rikosoikeusavun sääntelyn.

Arvioinnin tavoitteena oli ottaa huomioon direktiivin ja sen täytäntöönpanolainsäädäntöön liittyvien oikeudellisten kysymysten lisäksi direktiivin soveltamiseen liittyvät käytännön ja operatiiviset näkökohdat. Arviointi on tarjonnut tilaisuuden yksilöidä parannuskohteita sekä jäsenvaltioiden kesken jaettavia parhaita käytäntöjä.

Arviointikierros on osoittanut, että jäsenvaltiot käyttävät direktiiviä usein ja että se toimii yleisesti ottaen hyvin. Arviointikierroksen tuloksena on kuitenkin tunnistettu joitakin parannus- ja kehittämiskohteita, joihin loppuraportin mukaan on puututtava sekä kansallisella että EU:n tasolla. Raportin mukaan keskeisimmät kehittämiskohteet ovat 1) Jäsenvaltioiden välillä on eroja sen suhteen, soveltavatko ne niin sanottua erityissääntöä direktiivin soveltamisalalla. Erityissääntö rajoittaa toisesta jäsenvaltioista saatujen tietojen käytön vain siihen asiaan, josta on annettu tutkintamääräys; 2) Direktiivi sisältää säännökset toisen jäsenvaltion alueella suoritettavasta telekuuntelusta ilman sen jäsenvaltion teknistä apua, jossa kuuntelun kohde on. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin eroja sen suhteen, tulkitaanko sääntelyä siten, että sitä voidaan soveltaa myös esimerkiksi GPS-seurantaan tai ajoneuvojen tekniseen seurantaan; 3) Jäsenvaltioiden välillä on tulkintaeroja sen suhteen, voidaanko direktiiviä soveltaa Schengenin yleissopimuksen 40 artiklassa tarkoitettuun rajat ylittävään tarkkailuun siltä osin kuin kyse on todisteiden hankkimisesta rikosasian käsittelyssä; 4) Jäsenvaltioiden välillä on tulkintaeroja sen suhteen, voidaanko tutkintamääräyksellä pyytää oikeutta käyttää poliisiyhteistyössä tai oma-aloitteisessa tietojenvaihdossa saatuja tietoja todisteena; 5) Kaavakkeessa, jolla tutkintamääräys annetaan, on todettu useita puutteita; 6) Jäsenvaltioiden välillä on tulkintaeroja sen suhteen, voidaanko rajat ylittävää videokuulemista koskevia säännöksiä soveltaa vastaajan kuulemiseen koko oikeudenkäynnin ajan.

Loppuraportti sisältää yhteensä 25 jäsenvaltioille osoitettua suositusta ja seitsemän komissiolle osoitettua suositusta. Edellä mainittujen keskeisten kysymysten osalta komissiota pyydetään joko selventämään direktiivin soveltamisalaa taikka antamaan selventäviä, tarvittavia lainsäädäntöehdotuksia.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 4.12.2024

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 11.12.2024

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

15834/2024

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Tanja Innanen, oikeusministeriö, 029 515 0338

VAHVA-tunnus

EU/83/2024

Liitteet -

Viite -

Liitteet

Napsauta tähän ja kirjoita liitteet